

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Аналіз операційної діяльності як основного джерела доходів
підприємства»**

Виконала: студентка 4-го курсу, групи д4ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Коваленко Ю.В.
Керівник: к.е.н., доцент Маслій О.А.
Рецензент: директор
ТОВ «УКРБУДПРОЕКТСІТІ», Цапца В.Ю.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Коваленко Ю.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Коваленко Ю.В.

Полтава, 2025 року

АНОТАЦІЯ

Коваленко Ю.В. Аналіз операційної діяльності як основного джерела доходів підприємства. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025.

Робота містить 78 сторінок, 15 таблиць, 23 рисунки, список літератури з 55 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: операційна діяльність, доходи підприємства, фінансовий аналіз, операційний прибуток, ефективність діяльності, рентабельність, операційні витрати, фінансові результати.

Мета роботи – проведення аналізу операційної діяльності підприємства та розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

Об'єктом дослідження є операційна діяльність ТДВ «ІнтерХім».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних положень щодо аналізу ефективності операційної діяльності підприємства на матеріалах ТДВ «ІнтерХім».

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням змісту й особливостей операційної діяльності підприємства, вивченням факторів впливу та порядку формування фінансових результатів операційної діяльності, узагальненням методичних засад аналізу операційної діяльності підприємства, проведенням аналізу операційної діяльності, доходів і витрат ТДВ «ІнтерХім», оцінюванням ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» та обґрунтуванням напрямів підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

ABSTRACT

Kovalenko Yu.V. Analysis of operating activities as the primary source of enterprise income. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2025.

The work contains 78 pages, 15 tables, 23 figures, bibliography from 55 sources and 3 appendices.

Keywords: operating activities, enterprise income, financial analysis, operating profit, efficiency of activity, profitability, operating expenses, financial results.

The purpose of the study is to conduct an analysis of the operating activities of the enterprise and develop recommendations for improving its efficiency.

The object of the study is the operating activities of ALC "InterChem".

The subject of the study is a set of theoretical and practical provisions on the analysis of the efficiency of the operating activities of the enterprise based on the materials of ALC "InterChem".

The final work considers a set of issues related to the study of the content and characteristics of an enterprise's operating activities, the examination of influencing factors and the procedure for forming financial results of operating activities, the generalization of methodological approaches to the analysis of an enterprise's operating activities, the analysis of operating activities, revenues and expenses of ALC "InterChem", the evaluation of the effectiveness of operating activities of ALC "InterChem", and the justification of measures to improve the efficiency of the enterprise's operating activities.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Зміст та особливості операційної діяльності підприємства	6
1.2. Фінансові результати операційної діяльності: порядок формування та фактори впливу.....	13
1.3. Методичні засади аналізу операційної діяльності підприємства.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	27
2.1. Загальна характеристика операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім».....	27
2.2. Аналіз доходів і витрат підприємства.....	35
2.3. Оцінювання ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім».....	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	56
3.1. Визначення резервів підвищення прибутковості операційної діяльності підприємства.....	56
3.2. Пропозиції щодо оптимізації витрат для забезпечення ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім».....	64
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	78

				ВР	д4ЕФ	9640421
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Аналіз операційної діяльності як основного джерела доходів підприємства		
<i>Розроб.</i>	<i>Коваленко Ю.В.</i>					
<i>Перевір.</i>	<i>Маслій О.А.</i>					
<i>Н. Контр.</i>	<i>Маслій О.А.</i>					
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>					
				Літ.	Арк.	Акрушів
					3	78
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

ВСТУП

Забезпечення стабільних і достатніх надходжень від основної діяльності є передумовою економічного розвитку підприємства, його здатності виконувати зобов'язання, реалізовувати інвестиційні проєкти та реагувати на виклики зовнішнього середовища. Економічна нестабільність істотно ускладнює забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання, тому особливої актуальності набуває дослідження операційної діяльності підприємства як головного джерела формування його доходів та її впливу на загальні результати функціонування підприємства.

Питаннями аналізу операційної діяльності займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, серед яких можна відзначити Нортона Д., Парето В., Друкера П., Пітерса Т., Бланка І., Федулову Л., Мазаракі А., Мниха Є., Покропивного С., Василенко В., Савицьку Г. та інших. Водночас, в умовах постійних змін у структурі витрат, кон'юнктурі ринку та впливу глобальних і локальних криз, постає необхідність подальшого вдосконалення підходів до оцінювання результативності операційної діяльності, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою випускної роботи є проведення аналізу операційної діяльності підприємства та розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

Для досягнення оставленої мети у роботі потрібно вирішити такі завдання:

- визначити зміст та особливості операційної діяльності підприємства;
- охарактеризувати порядок формування та фактори впливу на фінансові результати операційної діяльності;
- узагальнити методичні засади аналізу операційної діяльності підприємства;
- провести аналіз операційної діяльності, доходів і витрат ТДВ «ІнтерХім»;
- оцінити ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім»;

– визначити резерви підвищення прибутковості операційної діяльності підприємства;

– обґрунтувати пропозиції щодо оптимізації витрат для забезпечення ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім».

Об'єктом дослідження є операційна діяльність ТДВ «ІнтерХім».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних положень щодо аналізу ефективності операційної діяльності підприємства на матеріалах ТДВ «ІнтерХім».

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність ТДВ «ІнтерХім», законодавчі та нормативні акти, наукові публікації, монографії, аналітичні огляди та праці провідних вітчизняних і зарубіжних економістів у сфері управління доходами й операційною діяльністю підприємства.

У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема метод аналізу і синтезу, порівняння, графічний, коефіцієнтний, а також методи вертикального, горизонтального й факторного аналізу. Поєднання якісного і кількісного підходів дозволило сформулювати об'єктивну оцінку фінансових результатів, виявити ключові чинники, що впливають на формування доходів підприємства, а також обґрунтувати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності основного виду діяльності.

Практична цінність роботи полягає у можливості застосування отриманих результатів у діяльності підприємства для прийняття управлінських рішень, спрямованих на поліпшення фінансових результатів. Запропоновані аналітичні підходи та рекомендації можуть бути використані для удосконалення системи контролю за доходами й витратами в межах операційної діяльності, а також для формування стратегії сталого розвитку підприємства в умовах невизначеності.

Випускна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст та особливості операційної діяльності підприємства

Операційна діяльність є фундаментальною складовою функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки саме вона є первинною метою створення підприємства, забезпечує формування основного прибутку та виступає базою для реалізації інших напрямів діяльності. Сутність операційної діяльності полягає у здійсненні безперервного циклу операцій, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг або виконанням робіт, характер і структура яких обумовлені галузевою специфікою функціонування підприємства.

Операційна діяльність становить основу функціонування підприємства, і прибуток, який вона генерує, зазвичай формує основну частину загального прибутку підприємства. Її специфіка та особливості реалізації на кожному підприємстві є унікальними, оскільки залежать від виду економічної діяльності, матеріально-технічної бази, організаційної структури, а також ринкових умов.

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності операційна діяльність – це основна діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, а також інші види діяльності, що не відносяться до інвестиційної чи фінансової сфери [5].

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності поняття «операційна діяльність» (рис. 1.1) дає змогу стверджувати, що в широкому розумінні операційна діяльність суб'єкта господарювання безпосередньо пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції, забезпечує надходження основного доходу й становить головну мету створення підприємства [6]. Напрями операційної діяльності формуються з урахуванням галузевих особливостей. Для більшості підприємств основою є виробнича або торгова діяльність. Інвестиційна та фінансова діяльність, своєю чергою, виступають як

додаткові види діяльності, за винятком випадків, коли саме вони є основною сферою підприємницької активності, як-от у банках, інвестиційних фондах, страхових компаніях тощо.

Рис. 1.1. Визначення змісту операційна діяльність підприємства

Вперше класифікацію видів діяльності підприємства було офіційно закріплено в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, зокрема в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», де визначено, що операційна діяльність є основною діяльністю суб'єкта господарювання, а також включає всі інші види діяльності, які не належать до інвестиційної чи фінансової. [2]. У рамках операційної діяльності підприємства функціонують на товарному ринку, тоді як інвестиційна та фінансова діяльність пов'язані з фінансовим ринком.

Операційна діяльність включає взаємопов'язані елементи: закупівлю сировини, виробництво продукції, збут товарів, надання послуг, виконання робіт. Вона безпосередньо пов'язана з капіталом, що вже інвестований у виробничий процес, і забезпечує обіговість ресурсів. Інвестиційна ж і фінансова діяльність передбачають мобілізацію капіталу для забезпечення подальшого функціонування операційної діяльності [11].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], діяльність підприємства поділяється на звичайну (основну), яка у свою чергу включає операційну, фінансову та інвестиційну (рис. 1.2). Звичайна діяльність охоплює всі основні операції, що забезпечують функціонування підприємства, зокрема реалізацію продукції, надання послуг, виконання робіт, продаж оборотних активів, курсові різниці, економічні санкції, дивіденди та інші операції. Надзвичайна діяльність, згідно з класифікацією, охоплює події, що не мають повторюваного характеру, наприклад, стихійні лиха, пожежі, техногенні катастрофи тощо [13].

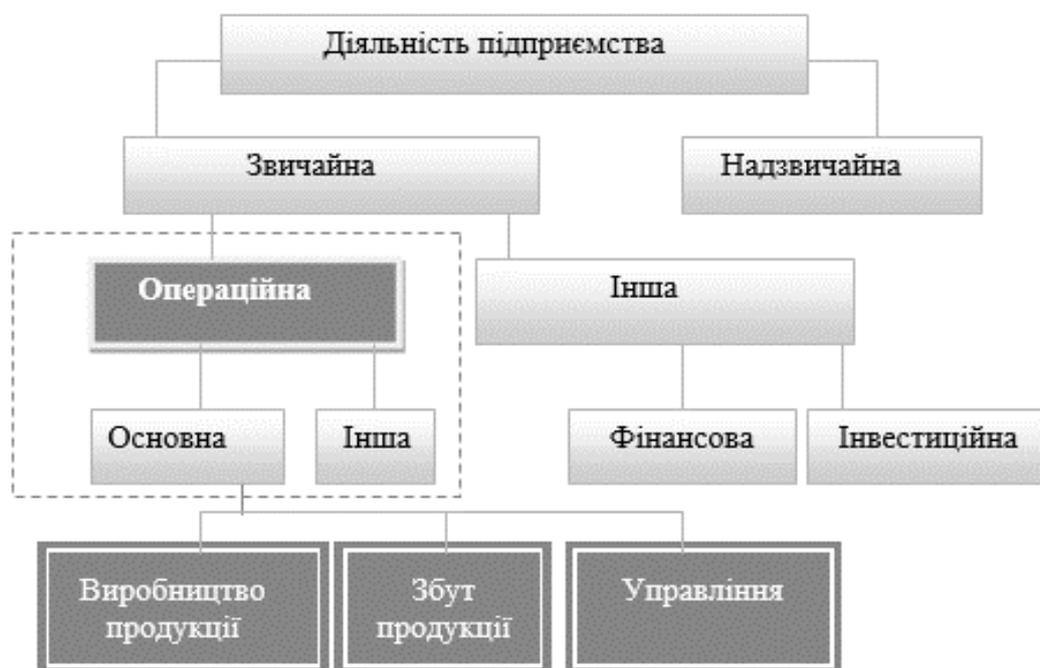

Рис. 1.2. Класифікація видів діяльності підприємства за джерелами формування його фінансових результатів

Джерело: за даними [2]

Основна (операційна) діяльність підприємства включає операції, які становлять мету створення суб'єкта господарювання, забезпечують формування більшої частини доходу. Інші елементи операційної діяльності – це, наприклад, реалізація іноземної валюти, доходи від курсових різниць, оренди, створення резервів сумнівних боргів, одержання грантів тощо. Відмінність операційної

діяльності від інших видів полягає у її регулярності, масовості, орієнтації на споживчий ринок продукції підприємства.

Загалом, операційна діяльність виступає основою функціонування підприємства, а інвестиційна та фінансова діяльність забезпечують її підтримку. Роль операційної діяльності полягає в створенні продукції, що користується попитом, забезпеченні обороту ресурсів і формуванні прибутку. Відповідно, доцільно розглядати доходи, отримані в межах операційної діяльності, як основне джерело фінансового забезпечення підприємства.

Структура та класифікація операційних процесів виступають ключовими характеристиками операційної діяльності, оскільки саме ці процеси забезпечують створення основної споживчої цінності, формування доходів та досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання.

Операційні процеси в широкому розумінні є сукупністю взаємопов'язаних дій та процедур, спрямованих на трансформацію вхідних ресурсів (сировини, матеріалів, праці, енергії, інформації) у кінцевий результат у вигляді готової продукції, виконаних робіт або наданих послуг [7]. Вони мають чітку внутрішню структуру, яка охоплює три основні складові: вхід, перетворення та вихід. На вході формуються всі необхідні ресурси, у процесі перетворення відбувається безпосередня обробка або надання послуг, а на виході – створення продукту, що має економічну цінність і відповідає попиту споживача [18].

Структурно операційні процеси класифікуються за кількома основними ознаками. Найбільш поширеною є класифікація за функціональним призначенням, згідно з якою операційні процеси поділяються на основні, допоміжні та обслуговуючі (рис. 1.3). Основні процеси – це ті, що безпосередньо створюють продукцію чи послугу, яка реалізується на ринку (наприклад, виробництво, збирання, пакування, монтаж). Допоміжні процеси забезпечують підтримку основного виробництва (ремонтне обслуговування, енергопостачання, контроль якості). Обслуговуючі процеси спрямовані на забезпечення належних умов праці та організації виробничого середовища (транспортні операції, зв'язок, прибирання тощо) [9].

Рис. 1.3. Класифікація операційних процесів підприємства

Іншим критерієм класифікації виступає рівень автоматизації та організаційної складності. За цим критерієм операційні процеси можуть бути ручними, механізованими, автоматизованими або роботизованими. Відповідно, чим вищий рівень автоматизації, тим вища продуктивність і точність виконання, однак зростають і вимоги до кваліфікації персоналу, технічного обслуговування та початкових інвестицій [9].

З точки зору послідовності виконання, операційні процеси можуть бути простими та комплексними. Прості процеси складаються з однієї операції (наприклад, свердління або фасування), тоді як комплексні включають декілька взаємозалежних операцій, що формують завершений виробничий цикл (наприклад, виготовлення деталі, збирання виробу, його перевірка й пакування).

Також доцільно розглядати класифікацію операційних процесів за місцем у загальній технологічній системі підприємства. У цьому випадку виділяють основні технологічні процеси (які змінюють фізичні або хімічні властивості об'єкта праці), транспортні процеси (переміщення ресурсів), інформаційні

процеси (обробка та передача даних) і процеси управління (прийняття рішень, контроль виконання, координація дій).

Окремої уваги заслуговує поділ операційних процесів за характером циклічності. У цьому контексті виділяють безперервні та дискретні (перервні) процеси. Безперервні є типовими для хімічної промисловості або енергетики, де продукція створюється у стабільному потоці. Дискретні ж характерні для машинобудування або легкої промисловості, де виробництво продукції відбувається серіями або партіями [28].

Таким чином, за результатами узагальнення трактувань сутності та особливостей операційної діяльності можна систематизувати основні її характеристики, які представлені на рисунку 1.4.

Рис. 1.4. Характеристика операційної діяльності підприємства

Водночас характер, структура та організація операційної діяльності безпосередньо залежать від галузевої приналежності, масштабу та правової

форми підприємства. Саме ці чинники зумовлюють специфіку процесів виробництва, реалізації продукції, формування витрат та організаційних підходів до управління операційними ресурсами.

Для промислових підприємств операційна діяльність, як правило, пов'язана з технологічно складними та ресурсомісткими процесами виробництва матеріальних благ. Основу їх операційного циклу становить трансформація сировини та матеріалів у готову продукцію, що потребує високого рівня технічного оснащення, ефективного планування виробничих потужностей і контролю витрат на всіх етапах технологічного процесу. У такому випадку основні акценти в управлінні операційною діяльністю зосереджуються на раціоналізації використання виробничих ресурсів, оптимізації запасів та підвищенні продуктивності праці [28].

У сфері торгівлі операційна діяльність має інший характер: вона зосереджена переважно на закупівлі, зберіганні, транспортуванні та реалізації товарів. Тут особливого значення набувають питання логістики, асортиментного планування, організації процесів продажу та взаємодії з клієнтами. При цьому оборотність активів, ефективність системи постачання та швидкість обслуговування покупців стають ключовими індикаторами операційної ефективності. На відміну від промислових підприємств, значна частина витрат у торгівлі є змінною та безпосередньо залежить від обсягів реалізації.

Підприємства сфери послуг характеризуються нематеріальним характером результату операційної діяльності. Основний акцент тут робиться на якості обслуговування, професіоналізмі персоналу, рівні комунікації зі споживачем і швидкості реагування на його потреби. Особливістю є також висока частка витрат на оплату праці, низький рівень матеріаломісткості процесів та тісна взаємодія між виробництвом і споживанням послуги. Через це процеси стандартизації та автоматизації в операційній діяльності таких підприємств значно ускладнені, що вимагає індивідуального підходу до управління операціями [31].

Для будівельних підприємств операційна діяльність носить проектний характер і відзначається високою тривалістю виконання окремих об'єктів. У

таких суб'єктів господарювання особливої уваги потребує управління витратами за проектами, дотримання строків виконання, координація роботи різних підрядників і контроль за якістю будівельних робіт [38]. Оскільки діяльність має високий рівень капіталомісткості та залежить від зовнішнього фінансування, ефективність операційної діяльності тут тісно пов'язана з фінансовим плануванням та управлінням ризиками.

У свою чергу, для сільськогосподарських підприємств операційна діяльність значною мірою обумовлена сезонністю, залежністю від природно-кліматичних умов і тривалим виробничим циклом. Це зумовлює особливу структуру витрат, високі ризики недоотримання врожаю, необхідність страхування та створення резервів. У сфері аграрного виробництва особливо важливо забезпечити ефективне управління землею, технікою, біологічними активами та виробничими запасами.

Таким чином, особливості операційної діяльності підприємства зумовлюються специфікою його функціонування в межах певної галузі економіки, а також організаційно-правовою формою та масштабом діяльності, що визначає як структуру і динаміку доходів і витрат, так і підходи до управління операційними процесами.

1.2. Фінансові результати операційної діяльності: порядок формування та фактори впливу

Ефективність операційної діяльності підприємство характеризується відповідними фінансовими результатами. Фінансові результати операційної діяльності визначаються як різниця між доходами, отриманими від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг, та відповідними витратами, понесеними в процесі їх виробництва і збуту.

Вцілому надходження і витрачання коштів від операційної діяльності підприємства узагальнено відображені на рис. 1.6.

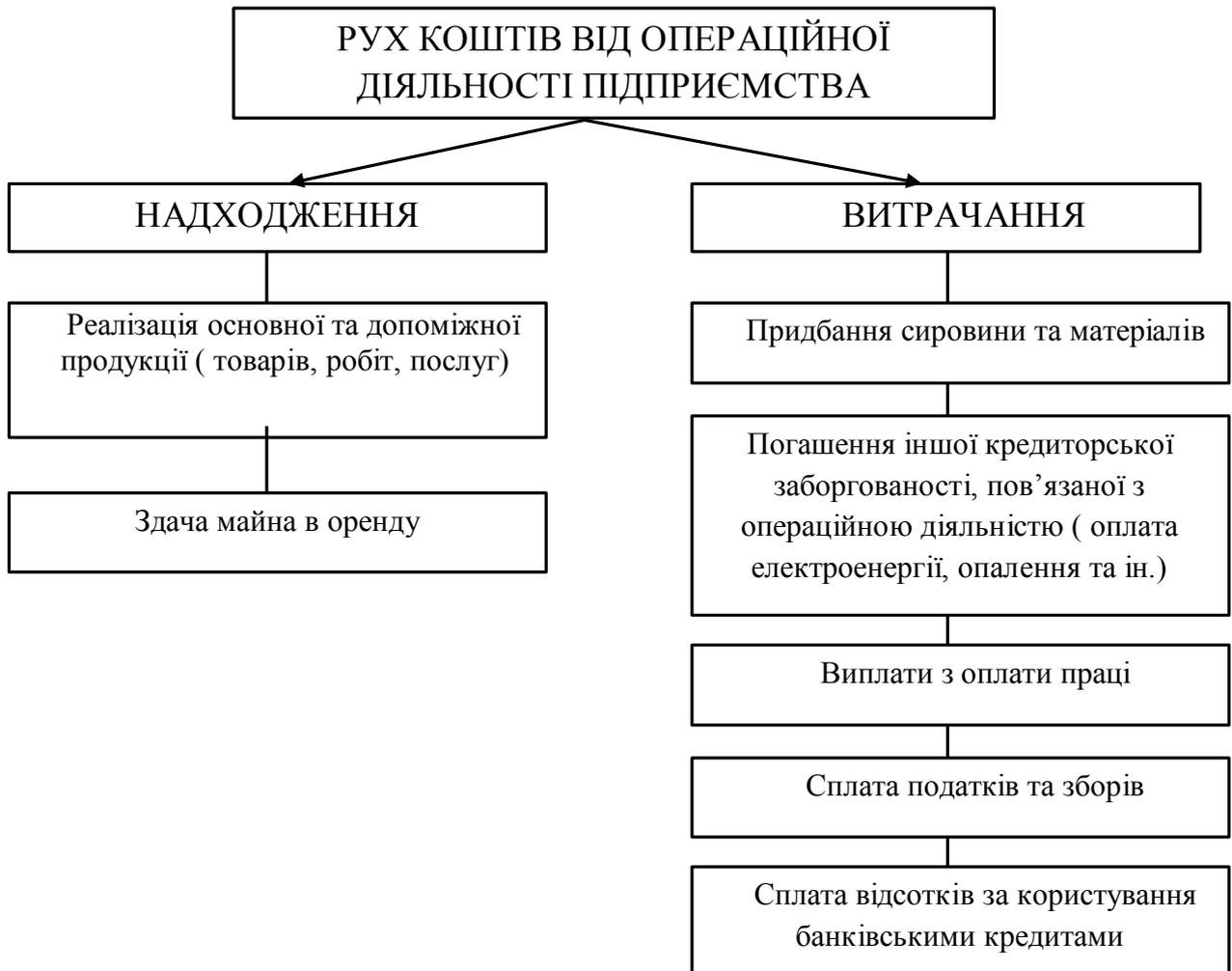

Рис. 1.5. Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності

Джерело: за даними [2, 7-12]

Процес формування фінансових результатів починається з визначення загального обсягу доходів, у тому числі від операційної діяльності, що включає виручку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а також інші доходи, безпосередньо пов'язані з основною діяльністю підприємства, які визнаються на підставі господарських договорів і підтверджуються відповідними первинними документами [24]. Особливу увагу при цьому приділяють коректності оцінки доходів, враховуючи можливі знижки, повернення товарів, а також податкові та бухгалтерські норми.

Основними джерелами формування доходів від операційної діяльності підприємства є надходження, що безпосередньо пов'язані з основною

виробничою або комерційною діяльністю суб'єкта господарювання. До них належать виручка від реалізації продукції, товарів, виконаних робіт та наданих послуг, яка становить базисний показник оцінки ефективності операційної діяльності.

Крім того, до доходів операційної діяльності відносяться інші надходження, які виникають у процесі господарської діяльності і не відносяться до інвестиційної чи фінансової сфер. Зокрема, це можуть бути доходи від реалізації основних засобів, нематеріальних активів або іншого майна, якщо такі операції є частиною звичайної діяльності підприємства. Також враховуються операційні доходи у вигляді штрафів, пені, курсових різниць, отриманих за господарськими договорами, а також доходи від надання послуг, що супроводжують основну діяльність [10].

Важливим джерелом доходів операційної діяльності є надходження від реалізації сировини, матеріалів та інших оборотних активів, які не використовуються у виробничому процесі та підлягають продажу. До доходів також належать гранти, субсидії та інші цільові фінансові надходження, що сприяють забезпеченню операційної діяльності.

Слід зазначити, що формування доходів від операційної діяльності регламентується нормами бухгалтерського обліку та податкового законодавства, які визначають порядок визнання доходів, момент їхнього виникнення та оцінку, що забезпечує достовірність і прозорість фінансової інформації, необхідної для аналізу ефективності підприємства та прийняття управлінських рішень [13].

Наступним етапом формування фінансових результатів операційної діяльності підприємства є розрахунок витрат, пов'язаних із її здійсненням. Витрати включають собівартість реалізованої продукції, а також витрати на збут, адміністративні витрати та інші операційні витрати, які безпосередньо впливають на формування валового, операційного та чистого прибутку. Кожна складова витрат детально аналізується і класифікується відповідно до затверджених методик бухгалтерського обліку.

Після визначення доходів і витрат формується проміжний фінансовий результат – валовий прибуток (збиток), який відображає ефективність основного виробничого циклу без урахування адміністративних та інших операційних витрат. Подальшим кроком є врахування адміністративних та витрат на збут, які дозволяють визначити операційний прибуток (збиток) підприємства (рис. 1.6).

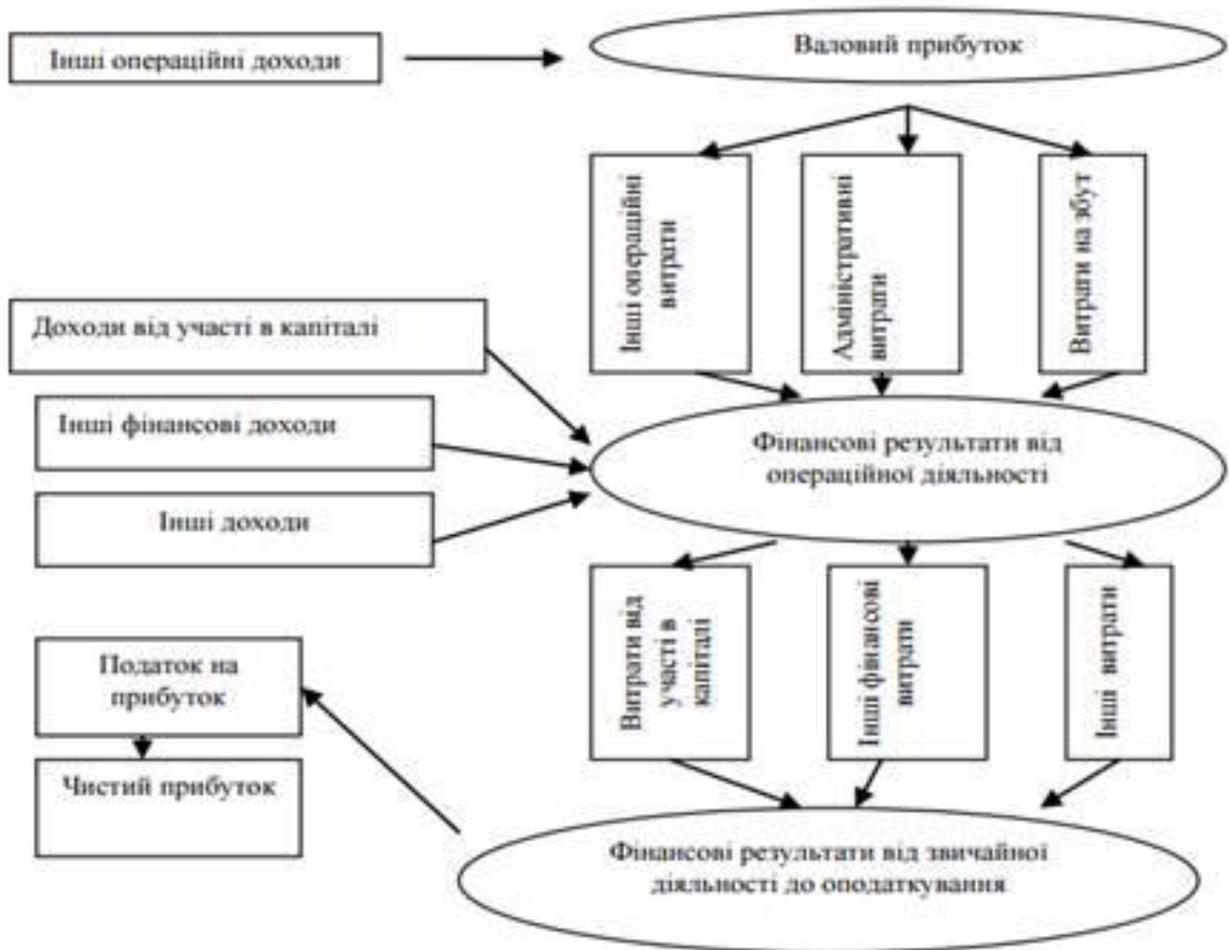

Рис. 1.6. Порядок формування фінансових результатів від операційної діяльності та їх вклад у чистий прибуток підприємства

Джерело: за даними [12]

Варто підкреслити, що порядок формування фінансових результатів від операційної діяльності підприємства регламентується національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, що забезпечує прозорість, порівнянність та достовірність фінансової звітності. Важливо також враховувати

вплив специфічних галузевих особливостей та внутрішніх політик підприємства, що можуть модифікувати методику визнання доходів і витрат.

При цьому на формування фінансових результатів операційної діяльності підприємства впливає низка факторів, які умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Фактори впливу на фінансові результати операційної діяльності підприємства

До зовнішніх факторів належать ті, які не перебувають під прямим контролем підприємства, але суттєво впливають на його операційну діяльність. Серед них ключовими є макроекономічні умови, зокрема економічна кон'юнктура, що визначає рівень розвитку економіки загалом, впливає на попит і пропозицію продукції [21, 22]. Інфляційні процеси та коливання рівня цін у галузі впливають на формування доходів і витрат підприємства, змінюючи собівартість продукції та вартість ресурсів. Законодавчі та податкові зміни можуть ускладнювати або полегшувати умови ведення бізнесу, впливаючи на фінансові показники. Важливу роль відіграють фактори ринкового середовища, зокрема рівень конкуренції, що змушує підприємства постійно оптимізувати операційні процеси і цінову політику. Коливання валютних курсів і політична стабільність також впливають на фінансові результати, особливо для підприємств, що працюють на зовнішніх ринках або залежать від імпортованих ресурсів [49].

Внутрішні фактори пов'язані з організацією операційної діяльності самого підприємства і перебувають під його безпосереднім управлінням. Серед них – обсяги та структура реалізації продукції, які визначають розмір доходу. Цінова політика впливає на конкурентоспроможність і рівень прибутковості. Важливим фактором є собівартість продукції, яка формується за рахунок матеріальних витрат, оплати праці, амортизації та інших операційних витрат. Ефективність використання ресурсів, рівень технологічного розвитку та організація виробничих процесів визначають рівень продуктивності і якість продукції [20]. Управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю впливає на ліквідність і фінансову стійкість. Також суттєвим є рівень адміністративних та збутових витрат, які можуть як підтримувати, так і знижувати операційну ефективність.

Узагальнено, успішність операційної діяльності та формування позитивних фінансових результатів залежать від комплексної взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів. Ефективне управління підприємством вимагає системного аналізу цих факторів, визначення їхньої ваги та впровадження відповідних стратегій, спрямованих на максимізацію прибутковості та мінімізацію ризиків.

1.3. Методичні засади аналізу операційної діяльності підприємства

Методичні засади аналізу операційної діяльності підприємства базуються на системному підході до оцінювання ефективності виробничо-комерційних процесів, що є основою формування фінансових результатів. Аналіз операційної діяльності передбачає використання комплексного набору кількісних та якісних показників, які дозволяють об'єктивно оцінити стан і динаміку основних елементів операційного циклу, визначити резерви підвищення продуктивності та оптимізації витрат.

В основу методології покладено принципи системності, комплексності та обґрунтованості, що забезпечують взаємозв'язок між окремими аспектами діяльності підприємства – виробничою, збутовою, фінансовою та управлінською. Застосування сучасних методів статистичного, економіко-математичного та фінансового аналізу дозволяє ідентифікувати ключові фактори, які впливають на ефективність операційної діяльності, оцінити їхній вплив, а також спрогнозувати можливі зміни у майбутніх періодах [44].

Ключовим етапом методичного підходу до аналізу операційної діяльності є систематичний збір, обробка та інтерпретація даних про господарські операції, що відображаються у фінансовій звітності та внутрішній документації підприємства. У межах організаційної діяльності підприємства проводиться ідентифікація неефективних процесів, що не створюють цінності для споживача. Оптимізація таких процесів дозволяє скоротити тривалість операційного циклу, зменшити витрати, підвищити продуктивність праці, що загалом сприяє покращенню фінансових результатів [42]. Результати аналізу використовуються для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення операційної ефективності, зниження виробничих та адміністративних витрат, оптимізацію оборотних активів та покращення фінансової стійкості.

Оскільки основна мета операційної діяльності – це досягнення прибутку, доцільним є аналіз поняття ефективності такої діяльності. Ефективність (англ. efficiency) трактується як співвідношення отриманого результату (прибутку) до витрат, пов'язаних з його досягненням [32]. У науковій літературі та

господарській практиці ефективність операційної діяльності інтерпретується як економічність використання ресурсів, результативність їх трансформації в дохід та прибуток, здатність генерувати конкурентні переваги за рахунок кращої організації процесів [34].

Операційна ефективність – це гнучкий інтегральний показник, який характеризує здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища [33]. Вона передбачає досягнення визначених цільових параметрів із мінімальними витратами ресурсів. У практиці менеджменту підвищення ефективності досягається через аналіз витрат, обсягів виробництва, рентабельності, запасу фінансової міцності та маржинального доходу.

Для забезпечення контролю над операційною діяльністю доцільно застосовувати метод операційного аналізу (CVP-аналіз) з використанням системи обліку витрат «директ-костинг» (direkt-cost), основна мета якого полягає у моніторингу витрат на виробництво, оцінці обсягів випуску продукції, зіставленні виробничих витрат з отриманим прибутком [4].

Система директ-костинг базується на класифікації витрат виробництва за ознакою їх залежності від обсягу виробництва на змінні та постійні. Змінні витрати пропорційно змінюються відповідно до коливань обсягу виробництва і реалізації продукції. До таких витрат належать, зокрема, витрати на сировину та матеріали, заробітна плата основних виробничих працівників, паливо та енергія, використані в технологічному процесі, а також інші подібні витрати. Натомість постійні витрати залишаються незмінними незалежно від обсягів виробництва та збуту, їх рівень визначається організаційними умовами та тривалістю звітного періоду. До постійних витрат відносять орендну плату, відсотки за користування кредитними ресурсами, амортизацію основних засобів, заробітну плату керівного складу підприємства та інші подібні витрати [6].

У межах системи директ-костинг собівартість продукції планується і враховується лише за змінними витратами виробництва. Постійні витрати повністю списуються на витрати звітного періоду за рахунок доходів, які формуються у вигляді маржинального доходу (маржі). Маржинальний дохід

визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції та змінними витратами на її виробництво [4].

Ключовими компонентами операційного аналізу є визначення критичних показників: критичного обсягу виробництва і реалізації, порогу рентабельності, а також запасу фінансової міцності. В розрахунках цих показників використовується концепція маржинального доходу, що відображає прибуток від реалізації після покриття змінних витрат.

Поріг рентабельності, який також називають точкою беззбитковості, являє собою такі обсяги реалізації продукції, при яких підприємство вже не має збитків, але ще не отримує прибуток. Він визначається як відношення постійних витрат до частки маржинального доходу у виручці.

$$Q_p = \frac{F}{\text{ПВ}_{\text{ВН}}} \quad (1.1)$$

де Q_p – поріг рентабельності;

F – сума фіксованих (постійних) витрат;

$\text{ПВ}_{\text{ВМ}}$ – питома вага валової маржі в сумарних операційних доходах.

Валова маржа, або маржинальний дохід, являє собою різницю між загальними операційними доходами підприємства та змінними витратами, понесеними в процесі здійснення основної діяльності.

$$\text{ВМ} = \text{СОД} - \text{ЗВ} \text{ або } \text{ВМ} = F + \text{ОП} \quad (1.2)$$

де ВМ – валова маржа підприємства;

СОД – сумарні операційні доходи підприємства;

ЗВ – сума змінних витрат;

ОП – операційний прибуток підприємства.

З погляду економічної сутності, цей показник відображає ту частину виручки, яка залишається після покриття змінних витрат і може бути спрямована на покриття постійних витрат та формування операційного прибутку. Структурно валова маржа складається із сукупності постійних витрат підприємства та прибутку від операційної діяльності, що робить її ключовим індикатором ефективності управління витратами та фінансової життєздатності підприємства в короткостроковій перспективі.

Запас фінансової стійкості підприємства визначає межу беззбиткової діяльності, тобто ту зону виробничо-комерційної активності, в межах якої забезпечується отримання операційного прибутку. Інакше кажучи, цей показник демонструє, на скільки може зменшитися виручка від реалізації продукції без загрози переходу підприємства в зону збитковості. Запас фінансової стійкості розраховується як різниця між фактичним обсягом реалізації та точкою беззбитковості в абсолютному чи відносному вираженні, що дозволяє оцінити рівень ризику діяльності підприємства та ступінь його захищеності від несприятливих змін зовнішнього середовища [39].

$$\text{ЗФС}_a = \text{СОД} - Q_p \quad (1.3)$$

$$\text{ЗФС}\% = \text{ЗФС}_a / \text{СОД} * 100\% \quad (1.4)$$

Вважається, що значення останнього показника до 17% вказує на нестійкий фінансовий стан підприємства, від 17% до 35% - достатній рівень запасу фінансової стійкості, а більше 35% - стабільний рівень фінансової стійкості.

Відповідно операційний прибуток, який формується в зоні запасу фінансової стійкості, визначається за формулою 1.5:

$$\text{ОП} = \text{ЗФС} * \text{ПВвм} \quad (1.5)$$

Операційний важіль – показник, що характеризує структуру валової маржі [6] й розраховується за формулою 1.6:

$$OB = VM/OP \quad (1.6)$$

За величиною операційного важеля визначається рівень підприємницького ризику діяльності підприємства [48].

Таблиця 1.1

Рівні підприємницького ризику виробничо-комерційної діяльності суб'єктів підприємництва

Величина операційного важеля	Рівень підприємницького ризику
до 3	Низький. Малоризиковий, консервативний тип виробничо-комерційної діяльності
від 3 до 5	Середній. Середньоризиковий, поміркований тип виробничо-комерційної діяльності
більше 5	Високий. Агресивний, високоризиковий тип виробничо-комерційної діяльності

Усі ці показники дозволяють визначити межі беззбиткової операційної діяльності підприємства, оцінити ризики, спрогнозувати прибутковість і розробити ефективну асортиментну політику.

Важливою характеристикою системи директ-костинг та операційного аналізу беззбитковості є застосування економіко-математичних та графічних методів для моделювання, візуалізації та аналізу фінансових результатів діяльності підприємства з метою прогнозування ефективності його функціонування. У межах такого підходу у прямокутній системі координат будується графічна модель, яка ілюструє залежність обсягу витрат і доходів від кількості виробленої та реалізованої продукції. На даній графічній побудові ключову роль відіграє точка критичного обсягу виробництва, або так звана точка беззбитковості, яка відповідає ситуації, коли загальні доходи підприємства дорівнюють його сукупним витратам, тобто прибуток дорівнює нулю (рис. 1.8).

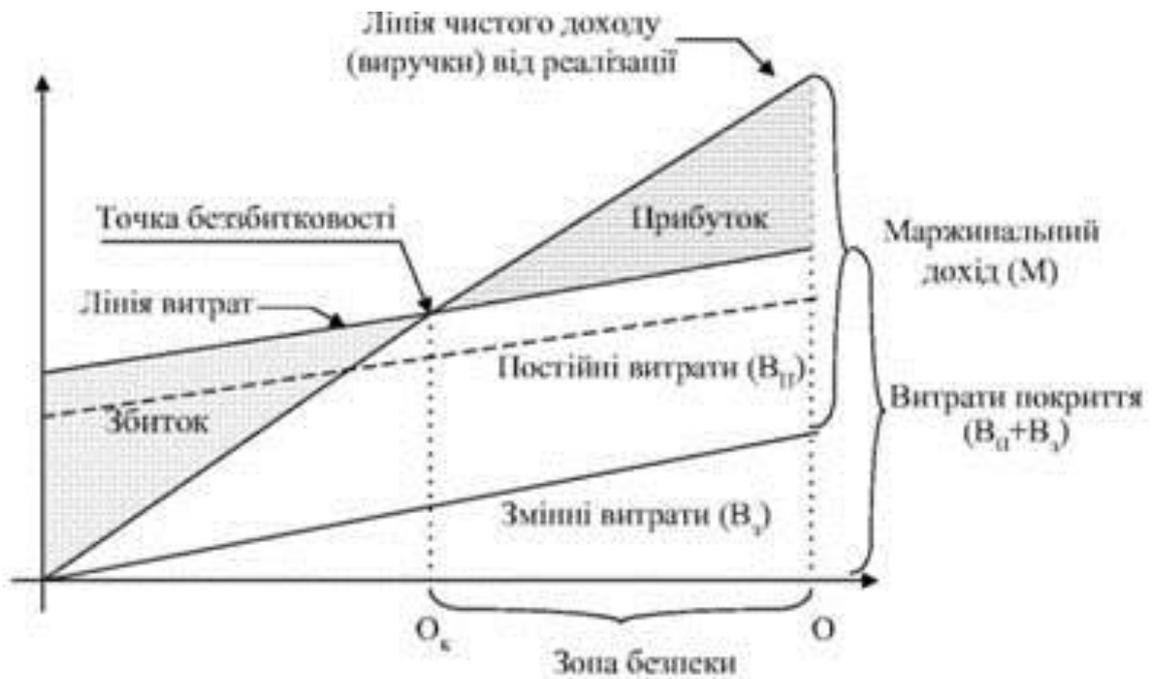

Рис.1.8. Операційний аналіз взаємозв'язку показників обсягу виробництва, витрат і прибутку від операційної діяльності

Точка беззбитковості є межею між зонами економічного прибутку та збитковості. У правій частині від неї розташована область позитивного фінансового результату, де підприємство функціонує прибутково, у лівій – зона збитків, що виникають за умов перевищення постійних витрат над величиною маржинального доходу.

Використання операційного аналізу основної діяльності підприємства створює передумови для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень на основі встановлення функціонального взаємозв'язку між собівартістю продукції, обсягами її виробництва та отримуваним прибутком [39]. Такий підхід забезпечує формалізовану аналітичну основу для моделювання фінансово-виробничих процесів і дозволяє підвищити результативність управлінських дій за рахунок виявлення критичних залежностей між ключовими параметрами діяльності підприємства.

Серед основних управлінських можливостей, що відкриваються завдяки застосуванню даної методики, слід виокремити: оптимізацію рівня прибутку та структури асортименту продукції, яка виробляється; визначення економічно

доцільної ціни на нові товарні позиції; аналіз і оцінку доцільності зміни виробничої потужності підприємства відповідно до ринкової кон'юнктури; здійснення порівняльної оцінки ефективності виготовлення або закупівлі напівфабрикатів; а також обґрунтування рішень щодо прийняття додаткових замовлень або заміни технічного обладнання з метою підвищення продуктивності та скорочення витрат [42].

Таким чином, операційний аналіз виступає інструментом адаптивного управління, що дає змогу гнучко реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, формуючи стратегічні і тактичні орієнтири для підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Отже, у першому розділі досліджено теоретичні засади аналізу операційної діяльності підприємства, зокрема розкрито її сутність, зміст, структуру, особливості функціонування та роль у системі загальногосподарської діяльності суб'єкта господарювання.

За результатами узагальнення наукових підходів встановлено, що операційна діяльність є основною діяльністю підприємства, спрямованою на створення товарів, робіт і послуг, реалізація яких забезпечує основну частину доходу та формує підґрунтя для прибутковості бізнесу. Операційна діяльність підприємства становить його ключовий функціональний компонент, оскільки є головною метою створення та функціонування бізнесу, тоді як інвестиційна та фінансова діяльність лише доповнюють її та дають змогу покращити процес здійснення основного виду діяльності. Визначено, що специфіка операційної діяльності підприємства залежить від галузевої належності, структури операційних процесів та організаційно-економічної моделі господарювання.

Розкрито порядок формування фінансових результатів операційної діяльності підприємства та здійснено їх класифікацію, обґрунтовано систему джерел формування доходів від операційної діяльності. Виявлено, що прибуток або збиток операційної діяльності формується в результаті зіставлення доходів

від основної діяльності з витратами, понесеними на її здійснення. Узагальнено сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які безпосередньо впливають на рівень операційного прибутку або збитку. Серед них виокремлено такі як ефективність використання ресурсів, інтенсивність виробничих процесів, ціни на ресурси і продукцію, кон'юнктура ринку, податкова політика, вартість енергоресурсів та інші.

Представлено методичні основи аналізу операційної діяльності підприємства. Встановлено, що однією з ключових методик є операційний аналіз, який дозволяє досліджувати взаємозв'язок між обсягами виробництва, витратами та прибутком, визначати критичний обсяг реалізації, поріг рентабельності та запас фінансової міцності підприємства. Деталізовано сутність системи директ-костинг, яка забезпечує ефективне управління витратами на основі поділу на постійні й змінні витрати та формування показника маржинального доходу. Обґрунтовано аналітичні можливості застосування цієї системи для прогнозування результатів операційної діяльності, розробки асортиментної політики, оптимізації виробничої програми та оцінки ефективності управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

2.1. Загальна характеристика операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім»

У сучасних умовах трансформації фармацевтичного ринку, посилення міжнародної конкуренції, актуалізації вимог до якості та безпечності лікарських засобів особливого значення набуває дослідження операційної діяльності тих суб'єктів господарювання, які демонструють стабільне зростання, впроваджують інновації та дотримуються високих стандартів виробництва. Саме тому для дослідження обрано діяльність ТДВ «ІнтерХім» як ефективно функціонуючого українського фармацевтичного підприємства з повним виробничим циклом, що дозволяє здійснити комплексний аналіз основної (операційної) діяльності та виявити внутрішні чинники підвищення її ефективності.

Товариство з додатковою відповідальністю «ІнтерХім» було створене у 1992 році в місті Одеса. Його організаційно-правова форма передбачає обмежену відповідальність учасників за зобов'язаннями підприємства, однак з особливістю у вигляді субсидіарної відповідальності перед кредиторами у межах, визначених установчими документами. Така форма організації надає гнучкість в управлінні, водночас зберігаючи елементи фінансової дисципліни, що є важливим для підприємств, які працюють у чутливих секторах, зокрема у фармацевтиці. На момент заснування підприємство базувалося на наукових напрацюваннях Фізико-хімічного інституту ім. О.В. Богатського НАН України, що визначило його подальшу орієнтацію на наукоємну продукцію, інновації та високий рівень внутрішніх стандартів.

Підприємство функціонує в межах класу економічної діяльності КВЕД 21.20 «Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів», що є його основною сферою спеціалізації. Крім того, воно активно реалізує супутні

напрямки, зокрема виробництво фармацевтичних субстанцій, синтез хімічних сполук, логістичне забезпечення та торгівлю фармацевтичними товарами [50] (рис. 2.1).

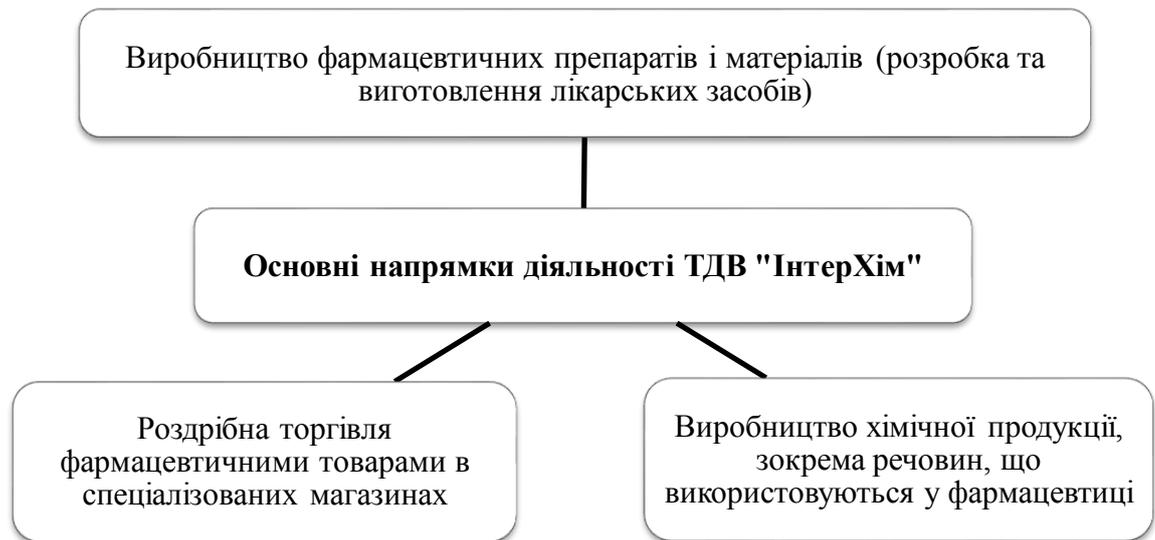

Рис. 2.1. Основні напрямки діяльності ТДВ «ІнтерХім»

Така диверсифікація не лише зміцнює економічну стійкість підприємства, а й дозволяє утримувати контроль на всіх етапах виробничо-збутового циклу, що є ключовою передумовою забезпечення стабільного доходу від операційної діяльності.

Ринок, на якому функціонує ТДВ «ІнтерХім», характеризується високим рівнем конкуренції, наявністю як вітчизняних, так і транснаціональних фармацевтичних компаній, посиленням регуляторного тиску з боку держави, особливо у сфері контролю якості продукції, цінової політики та дотримання умов зберігання й транспортування лікарських засобів. У таких умовах конкурентні переваги підприємства формуються навколо декількох ключових позицій: повного виробничого циклу, впровадження європейських стандартів GMP, наявності власної наукової бази та високого рівня кадрового потенціалу.

Операційна діяльність ТДВ «ІнтерХім» охоплює комплекс взаємопов'язаних процесів, які розпочинаються зі створення оригінальних хімічних субстанцій на основі власних розробок, продовжуються виготовленням готових лікарських засобів (таблетки, капсули, порошки у саше тощо) та

завершуються їхньою реалізацією кінцевим споживачам через оптові та роздрібні канали. Особливість діяльності полягає у тому, що підприємство поєднує функції науково-дослідного центру, виробника, логістичного оператора та дистриб'ютора, що мінімізує транзакційні витрати й забезпечує високий рівень операційної керованості [50]. Саме це і дозволяє класифікувати операційну діяльність як основне джерело доходів підприємства.

Сертифікація підприємства відповідно до вимог належної виробничої практики GMP від Європейського Союзу, PIC/S та BOOЗ [50] свідчить про дотримання найвищих стандартів якості на кожному етапі виробництва. Вимоги GMP передбачають системне регулювання процесів контролю, простежуваності, стандартизації й аналізу ризиків, що унеможлиблює випадкові відхилення від норм якості й дозволяє зберігати репутацію надійного виробника. Це особливо важливо в умовах розширення експортних операцій, адже відповідність GMP відкриває доступ до міжнародних ринків.

З погляду управління, підприємство реалізує чітко структуровану організаційну модель, побудовану на принципах функціонального поділу праці, централізації стратегічних рішень і децентралізації оперативного управління. До структури входять виробничий департамент, науково-дослідний відділ, відділ контролю якості, логістичний центр, маркетинговий підрозділ та служба реалізації. Всі структурні елементи діють узгоджено, що забезпечує ефективне виконання стратегічних і поточних завдань операційної діяльності [50].

Важливу роль у забезпеченні ефективності операційної діяльності відіграє кадровий потенціал. Підприємство демонструє високий рівень внутрішньої стабільності: середній вік працівників становить 45 років, а середній стаж – понад 7 років, що свідчить про сталість трудових ресурсів. Значна частина персоналу має наукові ступені або вищу освіту з відзнакою, що формує потужний інтелектуальний капітал і сприяє безперервному вдосконаленню виробничих процесів [50]. Позитивний мікроклімат, соціальна відповідальність, гідний рівень заробітної плати та програми підтримки родин створюють мотиваційне середовище, яке є додатковим чинником підвищення продуктивності праці.

Для здійснення основної діяльності ТДВ «ІнтерХім» має у своєму розпорядженні ресурсний потенціал, який проаналізовано з використанням вертикального й горизонтального аналізу у табл. 2.1. Загальна вартість активів підприємства у 2023 році становила 1 206 470 тис. грн, що на 436 028 тис. грн (або на 56,6 %) більше порівняно з 2021 роком. Однак динаміка змін є нерівномірною: у 2022 році спостерігалось скорочення активів на 37 001 тис. грн, або на 4,8 % у порівнянні з 2021 роком. Таке зниження можна пов'язати з впливом зовнішніх економічних чинників, зокрема глобальної нестабільності, логістичних збоїв і зміною кон'юнктури ринку лікарських засобів. Натомість у 2023 році підприємство демонструє потужне відновлення активів – їх обсяг зріс на 473 029 тис. грн (або на 64,5 % порівняно з 2022 роком), що свідчить про зростання ділової активності та покращення управлінських рішень щодо розміщення ресурсів.

У структурі активів відбулися істотні зрушення. Якщо у 2021 році переважну частку становили необоротні активи (69,2 %), то вже у 2022 році їхня питома вага знизилася до 42,68 %, а у 2023 році – до 33,82 % (рис. 2.2). Абсолютне скорочення за два роки склало 125 111 тис. грн, що є наслідком як часткової конверсії капіталовкладень у поточну діяльність, так і перегляду інвестиційної політики підприємства.

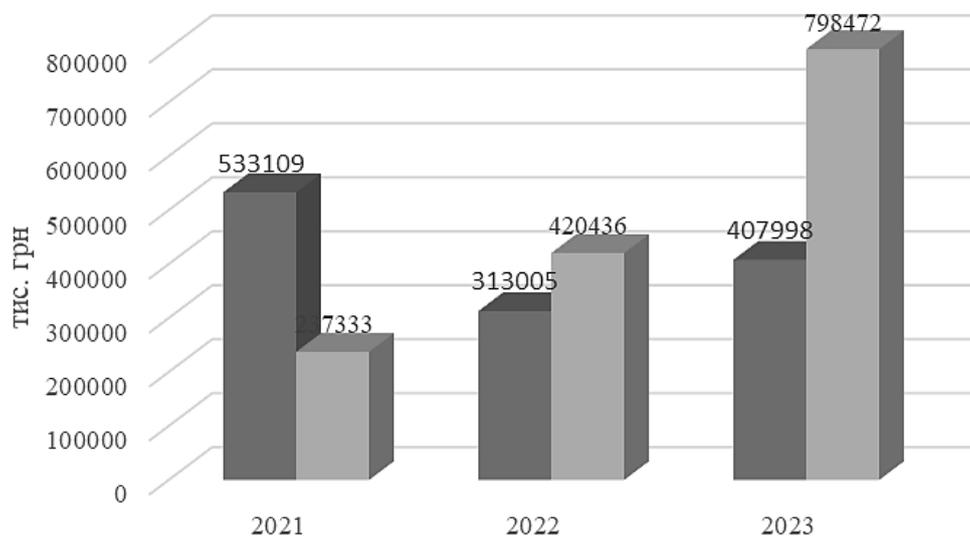

Рис. 2.2. Структурна динаміка активів ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Таблиця 2.1

Агрегований баланс ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Актив / пасив	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростання 2022/ 2021, %	Відхилення (+,-) 2023/2022		Темп зростання 2023/ 2022, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1. Необоротні активи	533109	69,20	313005	42,68	407998	33,82	-220104	-26,52	58,71	94993	-8,86	130,35
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи	527762	68,50	308897	42,12	404232	33,51	-218865	-26,39	58,53	95335	-8,61	130,86
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.3. Відстрочені податкові активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.4 Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість	5347	0,69	4108	0,56	3766	0,31	-1239	-0,13	76,83	-342	-0,25	91,67
2. Оборотні активи	237333	30,80	420436	57,32	798472	66,18	183103	26,52	177,15	378036	8,86	189,92
2.1. Запаси	119003	15,45	188100	25,65	217304	18,01	69097	10,20	158,06	29204	-7,63	115,53
2.2. Дебіторська заборгованість	117515	15,25	186747	25,46	572910	47,49	69232	10,21	158,91	386163	22,02	306,78
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	306	0,04	45009	6,14	7712	0,64	44703	6,10	14708,82	-37297	-5,50	17,13
2.4. Витрати майбутніх періодів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
2.5. Інші оборотні активи	509	0,07	580	0,08	546	0,05	71	0,01	113,95	-34	-0,03	94,14
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього майна	770442	100,00	733441	100,00	1206470	100,00	-37001	0,00	95,20	473029	0,00	164,49
1. Власний капітал	657074	85,3	685109	93,41	1086816	90,08	28035	8,12	104,27	401707	-3,33	158,63
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	7387	1,0	5267	0,72	6762	0,56	-2120	-0,24	71,30	1495	-0,16	128,38
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	105981	13,8	43065	5,87	112892	9,36	-62916	-7,88	40,63	69827	3,49	262,14
3.1. Короткострокові кредити банків	0	0,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
3.2. Кредиторська заборгованість	91157	11,8	27535	3,75	93277	7,73	-63622	-8,08	30,21	65742	3,98	338,76
3.3. Інші поточні зобов'язання	14824	1,9	15530	2,12	19615	1,63	706	0,19	104,76	4085	-0,49	126,30
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	0	0,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього капіталу	770442	100,0	733441	100,00	1206470	100,00	-37001	0,00	95,20	473029	0,00	164,49

У 2022 році відбулося скорочення необоротних активів ТДВ «ІнтерХім» на 220 104 тис. грн, тобто на 41,3 %, з подальшим зростанням на 94 993 тис. грн у 2023 році, що свідчить про зменшення капіталомісткості активів і можливу оптимізацію основних засобів. Основу необоротних активів ТДВ «ІнтерХім» становлять матеріальні й нематеріальні активи, зокрема виробничі потужності та технологічне обладнання. Їх вартість у 2021 році сягала 527 762 тис. грн, проте вже у 2022 році знизилася до 308 897 тис. грн, а в 2023 році відновилася до рівня 404 232 тис. грн. Вказане свідчить про коригування інвестиційної стратегії підприємства з урахуванням кризових явищ, а також про активізацію оновлення основних засобів у період економічної стабілізації. Частка нематеріальних активів у загальному обсязі залишається незначною, що є типовим для фармацевтичного виробництва, зорієнтованого переважно на матеріальний компонент технологічного циклу.

Водночас оборотні активи підприємства продемонстрували протилежну динаміку. Їх зростання у 2022 році становило 183 103 тис. грн (на 77 %), а у 2023 році – ще на 378 036 тис. грн, або майже вдвічі. Такий тренд свідчить про посилення уваги до управління поточними ресурсами, що забезпечують гнучкість виробництва та оперативне реагування на ринкову кон'юнктуру. Якщо у 2021 році частка оборотних активів ТДВ «ІнтерХім» складала 30,8 %, то вже у 2023 році вона сягнула 66,18 %, тобто спостерігається чіткий перехід до більш мобільної моделі розміщення активів.

Серед оборотних активів ТДВ «ІнтерХім» найбільш суттєво зросла дебіторська заборгованість, яка збільшилася з 117 515 тис. грн у 2021 році до 572 910 тис. грн у 2023 році, що становить зростання у 4,9 рази. Питома вага цього елемента в структурі активів ТДВ «ІнтерХім» зросла відповідно з 15,25 % до 47,49 %. Подібна динаміка вимагає уважного аналізу з точки зору ефективності управління дебіторською політикою, адже надмірне зростання цього показника може створювати додаткові ризики для ліквідності ТДВ «ІнтерХім». Одночасно зростання дебіторської заборгованості може свідчити про активізацію збутової діяльності та розширення ринків збуту.

Позитивним сигналом у 2022 році стало зростання обсягу грошових коштів ТДВ «ІнтерХім» до 45 009 тис. грн (порівняно з 306 тис. грн у 2021 році), що підтверджує відновлення грошових резервів. Проте у 2023 році відбулося зниження до 7 712 тис. грн, що може бути пов'язано з інвестиціями або покриттям поточних витрат, спрямованих на забезпечення розширення операційної діяльності. Зростання запасів ТДВ «ІнтерХім» на 83% за аналізований період також свідчить про активізацію виробничої діяльності, хоча у 2023 році їх частка в структурі активів скоротилася, що є ознакою підвищення оборотності.

Дослідження джерел фінансування активів засвідчує домінування власного капіталу у фінансовій структурі ТДВ «ІнтерХім». Його обсяг у 2023 році становив 1 086 816 тис. грн, що на 429 742 тис. грн більше ніж у 2021 році, або на 65,4 %. Частка власного капіталу протягом усього періоду залишалася переважаючою: 85,3 % у 2021 році, 93,41 % у 2022 році та 90,08 % у 2023 році (рис. 2.3). Така фінансова стратегія забезпечує підприємству високий рівень автономії, знижує залежність від зовнішніх кредиторів і зменшує ризики, пов'язані з обслуговуванням боргу. Стійкість власного капіталу також засвідчує здатність підприємства до реінвестування прибутку в розвиток.

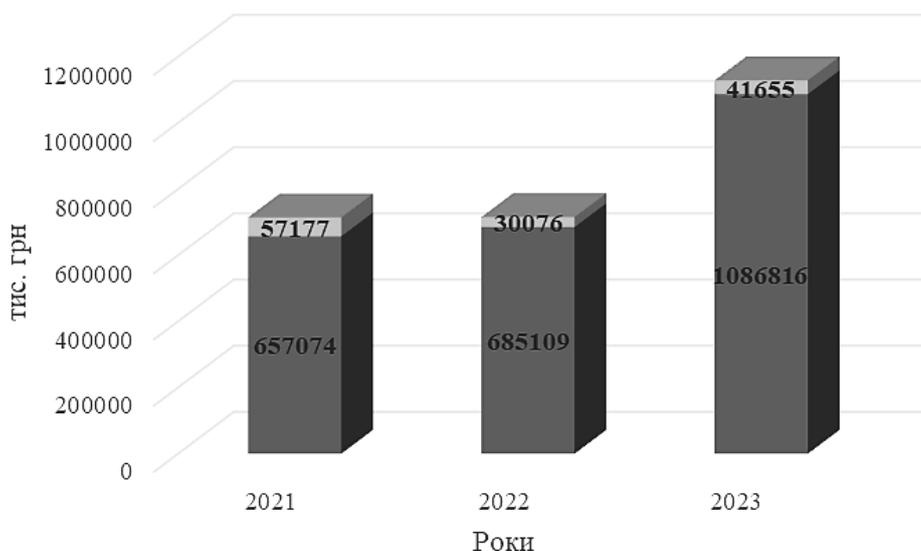

Рис. 2.3. Структура джерел фінансування активів ТДВ «ІнтерХім»

Підприємство демонструє високі темпи зростання власного капіталу, значну частину якого становить накопичений нерозподілений прибуток. Водночас обсяг довгострокових зобов'язань ТДВ «ІнтерХім» залишався незначним і не перевищував 1 % у загальній структурі капіталу, що свідчить про обмежене використання боргового фінансування в довгостроковій перспективі. У 2022 році спостерігалось скорочення таких зобов'язань на 2 120 тис. грн, а в 2023 році – помірне зростання на 1 495 тис. грн. Поточні зобов'язання демонструють значні коливання: у 2022 році вони знизилися майже вдвічі, проте вже у 2023 році зросли у 2,6 рази, досягнувши 112 892 тис. грн. Така динаміка може бути обумовлена змінною кредитною політикою постачальників або збільшенням короткострокової заборгованості за рахунок внутрішнього фінансування.

У межах поточних зобов'язань особливої уваги заслуговує кредиторська заборгованість, яка у 2021 році становила 91 157 тис. грн, знизилася у 2022 році до 27 535 тис. грн, але вже у 2023 році знову зросла до 93 277 тис. грн. Це може свідчити як про відновлення партнерських взаємин з контрагентами, так і про інтенсифікацію постачання сировини та матеріалів, необхідних для масштабування виробництва.

Отже, упродовж 2021–2023 років ТДВ «ІнтерХім» зазнало структурної трансформації активів зі зменшення частки необоротних активів на користь оборотних, що відповідає стратегії підвищення мобільності та ефективності управління ресурсами. Джерела фінансування активів переважно формуються за рахунок власного капіталу, що забезпечує високу фінансову незалежність підприємства.

Загалом, операційна діяльність ТДВ «ІнтерХім» є системно організованим і стратегічно продуманим процесом, орієнтованим на створення доданої вартості через високоякісну продукцію, управління якістю, інновації та ефективне використання ресурсів. Вона формує основу для стабільного генерування доходів, забезпечує підприємству лідерські позиції у фармацевтичному секторі України й дозволяє успішно адаптуватися до викликів зовнішнього середовища.

2.2. Аналіз доходів і витрат підприємства

Для оцінювання реального обсягу надходжень і витрат коштів підприємства та виявлення пріоритетного виду діяльності, що формує основу фінансового обігу суб'єкта господарювання, доцільно проаналізувати грошові потоки підприємства. У таблиці 2.2 подано результати аналізу грошових потоків ТДВ «ІнтерХім» протягом 2021–2023 рр. Узагальнення інформації про динаміку грошових потоків ТДВ «ІнтерХім» за 2021–2023 роки демонструє, що переважна частина фінансових надходжень і видатків формується саме за операційною діяльністю (рис. 2.4).

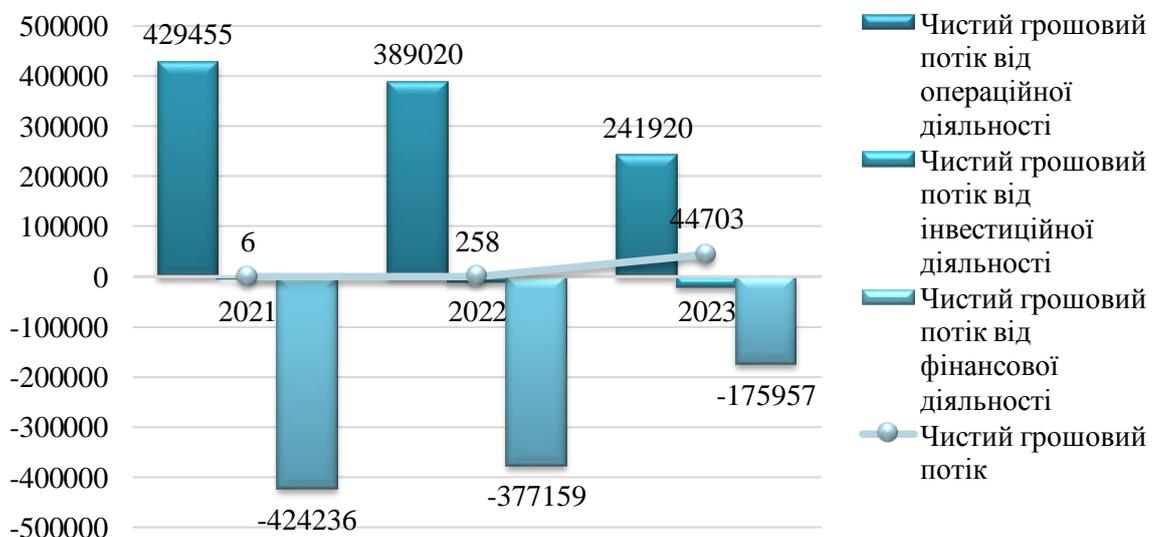

Рис. 2.4. Структура чистого грошового потоку ТДВ «ІнтерХім» у 2021–2023 рр.

У 2021 році підприємство забезпечувало надходження від операційної діяльності на рівні 2042705 тис. грн, проте генерувало значні витрати у сумі 806 625 тис. грн, утім чистий грошовий потік залишався позитивним в сумі 429 455 тис. грн. У наступному 2022 році грошові надходження ТДВ «ІнтерХім» зменшилися до 2186266 тис.грн, а витрати зросли до 899123 тис.грн, що спричинило зниження чистого потоку до 389020 тис.грн. За 2023 рік спостерігається зворотний тренд: чистий пасивний потік зменшений до 84 801 тис. грн, що вказує на суттєве погіршення ліквідності – грошові надходження зменшилися до 1 931 081 тис. грн, а витрати зросли до 923 140 тис. грн. Ці зміни яскраво виявляють, наскільки операційна діяльність є визначальним фактором стабільності внутрішнього грошового потоку підприємства.

Таблиця. 2.2

Аналіз грошових потоків ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Показники	На поч. 2021 року		На кін. 2021 року		На кін. 2022		На кін.2023		Зміна за 2021р.			Зміна за 2022р.			Зміна за 2023р.		
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	Δ	%	Темп зр, %	Δ	%	Темп зр, %	Δ	%	Темп зр, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
I. Грошові потоки від операційної діяльності	2042705	100	2187266	100	2006684	100	1931081	100	144561		107,08	-180582		91,74	-75603		96,23
Надходження, в т.ч.:	1236080	60,51	1288143	58,89	1124302	56,03	1007941	52,20	52063	-1,62	104,21	-163841	-1,62	87,28	-116361	-3,83	89,65
реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1230390	60,23	1283985	58,70	1120733	55,85	993924	51,47	53595	-1,53	104,36	-163252	-1,53	87,29	-126809	-4,38	88,69
повернення авансів інших податків і зборів	2871	0,14	422	0,02	919	0,05	11862	0,61	-2449	-0,12	14,70	497	-0,12	217,77	10943	0,57	1290,75
інші надходження	2819	0,14	3736	0,17	2650	0,13	2155	0,11	917	0,03	132,53	-1086	0,03	70,93	-495	-0,02	81,32
Витрачання, в т. ч.:	806625	39,49	899123	41,11	882382	43,97	923140	47,80	92498	1,62	111,47	-16741	1,62	98,14	40758	3,83	104,62
постачальникам	489108	23,94	582327	26,62	545766	27,20	561067	29,05	93219	2,68	119,06	-36561	2,68	93,72	15301	1,86	102,80
оплата праці	133739	6,55	140613	6,43	155906	7,77	171449	8,88	6874	-0,12	105,14	15293	-0,12	110,88	15543	1,11	109,97
розрах. з податків та зборів	115314	5,65	121322	5,55	115177	5,74	111722	5,79	6008	-0,10	105,21	-6145	-0,10	94,93	-3455	0,05	97,00
інші витрачання	68464	3,35	54861	2,51	65533	3,27	78902	4,09	-13603	-0,84	80,13	10672	-0,84	119,45	13369	0,82	120,40
ЧПІ від операц. діяльності	429455	-	389020	-	241920	-	84801	-	-40435	-	90,58	-147100	-	62,19	-157119	0,00	35,05
II. Грошові потоки від інвестиційної діяльності	5591	100	12113	100	22808	100	66474	100	6522	0,00	216,65	10695	0,00	188,29	43666	0,00	291,45
Надходження, в т. ч.:	189	3,38	255	2,11	774	3,39	6981	10,50	66	-1,28	134,92	519	-1,28	303,53	6207	7,11	901,94
виручка від продажу довгострокових активів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	15	0,02	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	15	0,02	0,00
отримані відсотки, дивіденди	0	0,00	0	0,00	0	0,00	5423	8,16	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	5423	8,16	0,00
інші надходження	189	3,38	255	2,11	774	3,39	1543	2,32	66	-1,28	134,92	519	-1,28	303,53	769	-1,07	199,35
Витрачання, в т. ч.:	5402	96,62	11858	97,89	22034	96,61	59493	89,50	6456	1,28	219,51	10176	1,28	185,82	37459	-7,11	270,01
придб. об'єктів основних засобів і нематер. активів	0	0,00	0	0,00	17786	77,98	58066	87,35	0	0,00	0,00	17786	0,00	0,00	40280	9,37	326,47
інші витрачання	5402	96,62	11858	97,89	4248	18,63	1427	2,15	6456	1,28	219,51	-7610	1,28	35,82	-2821	-16,48	33,59
ЧПІ від інвест. діяльності	-5213	-	-11603	-	-21260	-	-52512	-	-6390	-	222,58	-9657	-	183,23	-31252	0,00	247,00

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
III. Грошові потоки від фінансової діяльності	439884	100	662577	100	218437	100	72922	100	222693	0,00	150,63	-444140	0,00	32,97	-145515	0,00	33,38
Надходження, в т. ч.:	7824	1,78	142709	21,54	21240	9,72	1668	2,29	134885	19,76	1823,99	-121469	19,76	14,88	-19572	-7,44	7,85
Власного капіталу	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Отримання позик	7600	1,73	142613	21,52	20509	9,39	1287	1,76	135013	19,80	1876,49	-122104	19,80	14,38	-19222	-7,62	6,28
Інші надходження	224	0,05	96	0,01	731	0,33	381	0,52	-128	-0,04	42,86	635	-0,04	761,46	-350	0,19	52,12
Витрачання, в т. ч.:	432060	98,22	519868	78,46	197197	90,28	71254	97,71	87808	-19,76	120,32	-322671	-19,76	37,93	-125943	7,44	36,13
Викуп власних акцій	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Погашення позик	193996	44,10	202827	30,61	20509	9,39	1287	1,76	8831	-13,49	104,55	-182318	-13,49	10,11	-19222	-7,62	6,28
Сплата дивідендів	224035	50,93	312400	47,15	176186	80,66	69500	95,31	88365	-3,78	139,44	-136214	-3,78	56,40	-106686	14,65	39,45
Витрач. на сплату відсотків	14029	3,19	4641	0,70	502	0,23	467	0,64	-9388	-2,49	33,08	-4139	-2,49	10,82	-35	0,41	93,03
Витрачання на сплату заборгов. з фінанс. оренди	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Інші платежі	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
ЧГП від фінанс. діяльності	-424236	-	-377159	-	-175957	-	-69586	-	47077	-	88,90	201202	-	46,65	106371	0,00	39,55
Чистий грошов. потік (ЧГП)	6	-	258	-	44703	-	-37297	-	252	-	4300,00	44445	-	17326,74	-82000	0,00	-83,43

Детальний аналіз надходжень від операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» вказує, що понад половина коштів постачається від реалізації продукції, товарів, послуг, адже частка цієї позиції варіює на рівні 60 % в 2021 році, з поступовим зниженням до 51 % у 2023 році. Обсяги надходжень від реалізації знизилися на 236 466 тис. грн із 1 230 390 тис. грн у 2021 році до 993 924 тис. грн у 2023 році (рис. 2.5).

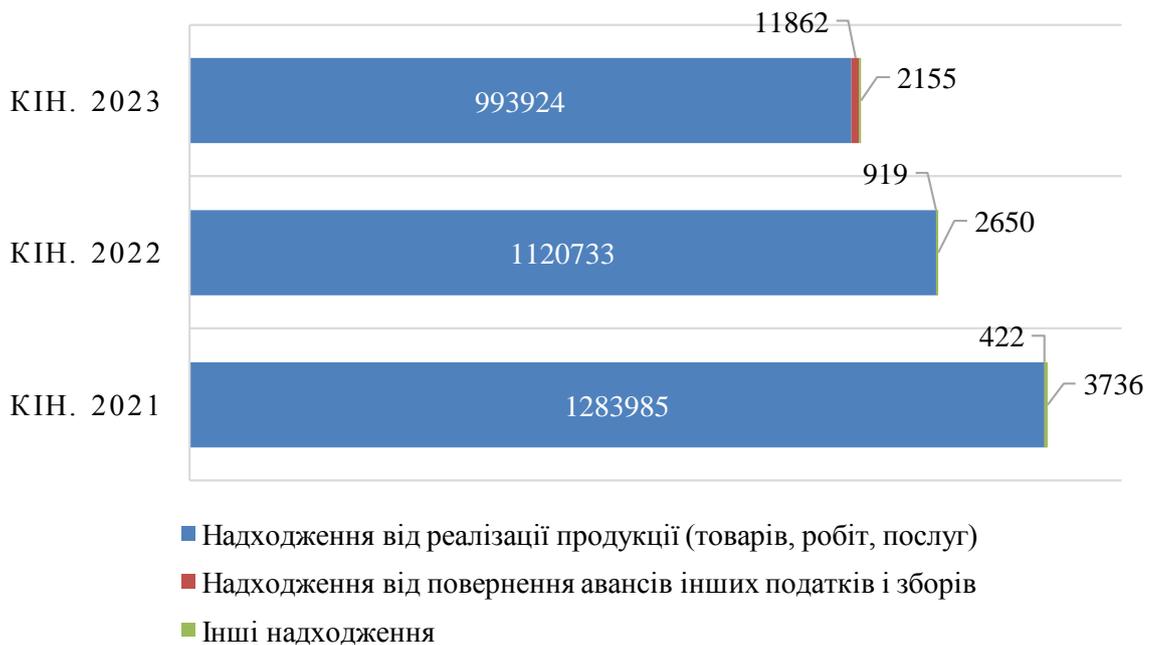

Рис. 2.5. Структура надходжень від операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» у 2021-2023 рр., тис. грн.

Такі зміни вказують на стабільно високий обсяг продажу. Водночас збільшення повернення податків і авансів у 2023 році до 11 862 тис. грн відображає активізацію взаємодії з податковою системою, а частка інших надходжень залишалася незначною, що свідчить про фокус бізнесу на основній операційній діяльності.

Витрати за операційною діяльністю теж демонстрували змінний характер: якщо у 2021 році ТДВ «ІнтерХім» витратило 806 625 тис. грн, то вже у 2022 році цей показник досяг 899 123 тис. грн. У 2023 році на операційну діяльність було витрачено 923 140 тис. грн, тобто витрати збільшилися на 42 515 тис. грн (рис. 2.6).

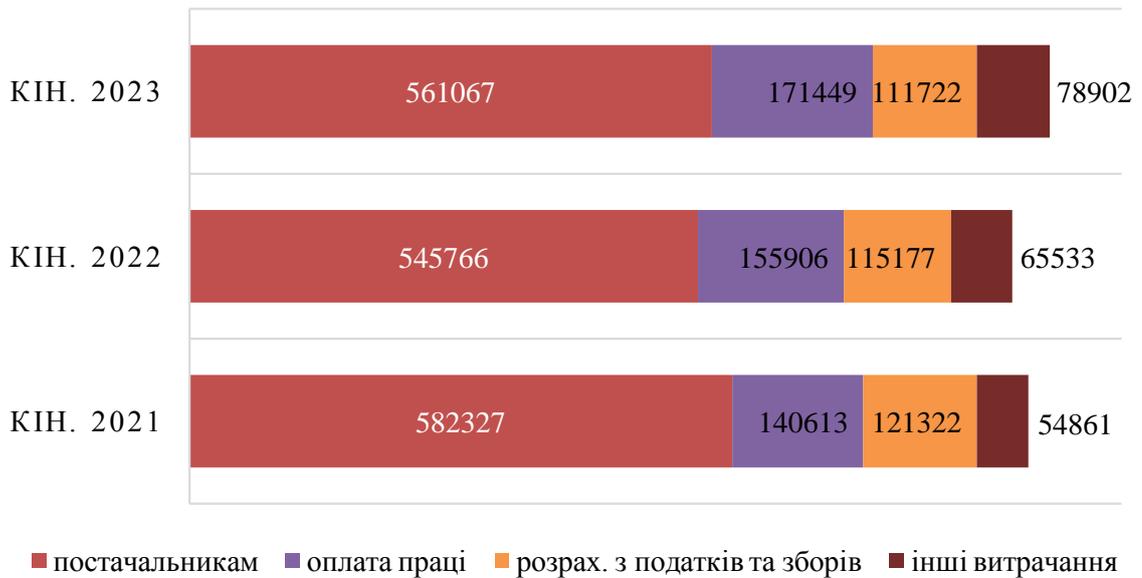

Рис. 2.6. Структура витрачань від операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» у 2021-2023 рр., тис. грн.

Основні витрати операційної діяльності складаються із платежів для постачальників, оплати праці та податкових зобов'язань. Обсяг сплачених коштів постачальникам збільшився з 489 108 тис. грн у 2021 році до 561 067 тис. грн у 2023, а частка витрат на оплату праці зросла з 133 739 тис. грн до 171 449 тис. грн. Таким чином, витрати, пов'язані з безпосереднім виробничим процесом, становили значну частину витратної бази, і їх зростання вказує як на підвищення обсягів виробництва, так і на накопичення грошових зобов'язань у коротких термінах.

Інвестиційна діяльність підприємства демонструє загальну тенденцію до поглиблення заборгованості за рахунок інвестиційних витрат. У 2021 році був позитивний чистий потік у 5 591 тис. грн, що зумовлено мінімальними витратами і надходженнями; у 2022 році обсяги надходжень зросли до 12 113 тис. грн, проте витрати також збільшилися майже вдвічі до 59 493 тис. грн, формуючи негативний чистий потік -11 603 тис. грн. У 2023 році негативна тенденція посилилася – чистий інвестиційний потік становить -52 512 тис. грн, що відображає високі рівні капітальних вкладень у нові основні фонди, поточне оновлення обладнання та, ймовірно, розробку нових продуктів. Однак очікуване

зростання вартості капіталу має бути спрямоване на оновлення активів, що згодом дозволить збільшувати операційні надходження та стабільність.

По фінансовій діяльності підприємство вирізняється значними виплатами, зокрема погашення дебіторської заборгованості, сплачування дивідендів і відсотків. Якщо у 2021 році чистий фінансовий потік був негативним на рівні -424 236 тис. грн, із надходженням у 7 824 тис. грн і виплатами у 432 060 тис. грн, то у 2022 році платежі зросли до 519 868 тис. грн, що зумовило обсяг чистого відтоку коштів у -377 159 тис. грн. У 2023 році чистий фінансовий відтік зменшився до -69 586 тис. грн, що свідчить про зменшення виплат за кредитами, вигідне реструктурування фінансування, а також зниження платіжних витрат підприємства. Цей факт говорить про те, що підприємство поступово переходить у режим меншої залежності від сторонніх джерел фінансування і оптимізує структуру фінансового навантаження.

Загальний чистий грошовий потік за звітний період показує, що у 2021 році було зафіксовано позитивний показник на рівні 6 тис. грн, у 2022 році спостерігалось незначне зростання до 258 тис. грн, проте у 2023 році фіксується негативне значення -37 297 тис. грн. Це зміщення вказує на те, що інфраструктура підприємства перебуває на етапі інтенсивних капіталовкладень та фінансових перетворень. Таке падіння може бути зумовлене спадом надходжень або збільшенням видатків на оплату зобов'язань. Отже, хоча операційна діяльність залишається основним джерелом грошових надходжень, збільшення інвестиційних та фінансових видатків потребує пильної уваги, оскільки може негативно вплинути на загальну фінансову стійкість підприємства.

Таким чином, за результатами аналізу грошових потоків ТДВ «ІнтерХім» доведено провідну роль операційної діяльності у формуванні доходів підприємства. З огляду на це, доцільним є подальше дослідження структури та динаміки доходів і витрат (табл. 2.3), які виступають безпосередніми детермінантами формування чистого фінансового результату діяльності.

Таблиця 2.3

Аналіз складу , структури та динаміки доходів і витрат ТДВ «ІнтерХім» за 2021 -2023 рр.

Показник	Рядок Ф№2	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення 2022/2021 в:			Відхилення 2023/2022 в:		
		Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	сумі, тис. грн	пито- мій вазі, %	темп зростання %	сумі, тис. грн	пито- мій вазі, %	темп зростання %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ДОХОДИ		1215398	100%	1220813	100%	1279875	100%	5415		100,4455331	59062		104,837924
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	2000	1203284	99,00	1213131	99,37	1269946	99,22	9847	0,37	100,82	56815	-0,15	104,68
Інші операційні доходи	2120	3004	0,25	4908	0,40	3128	0,24	1904	0,15	163,38	-1780	-0,16	63,73
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Інші фінансові доходи	2220	7555	0,62	0	0,00	0	0,00	-7555	-0,62	0,00	0	0,00	0,00
Інші доходи	2240	1555	0,13	1661	0,14	6801	0,53	106	0,01	106,82	5140	0,40	409,45
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0,00	1113	0,09	0	0,00	1113	0,09	0,00	-1113	-0,09	0,00
ВИТРАТИ		892021	1,00	842330	1,00	935326	1,00	-49691	0,00	94,43	92996	0,00	111,04
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	533581	59,82	447395	53,11	508424	54,36	-86186	-6,70	83,85	61029	1,24	113,64
Адміністративні витрати	2130	68570	7,69	68105	8,09	78349	8,38	-465	0,40	99,32	10244	0,29	115,04
Витрати на збут	2150	89839	10,07	129011	15,32	92641	9,90	39172	5,24	143,60	-36370	-5,41	71,81
Інші операційні витрати	2180	108728	12,19	157969	18,75	165929	17,74	49241	6,56	145,29	7960	-1,01	105,04
Фінансові витрати	2250	4883	0,55	476	0,06	2266	0,24	-4407	-0,49	9,75	1790	0,19	476,05
Витрати від участі в капіталі	2255	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Інші витрати	2270	13028	1,46	498	0,06	0	0,00	-12530	-1,40	3,82	-498	-0,06	0,00
Витрати з податку на прибуток	2300	73392	8,23	38876	4,62	87717	9,38	-34516	-3,61	52,97	48841	4,76	225,63
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00

У процесі аналізу доходів і витрат ТДВ «ІнтерХім» за 2021–2023 роки було встановлено, що підприємство демонструє позитивну динаміку зростання обсягів доходів, при збереженні високої концентрації прибутку саме в сегменті операційної діяльності. Загальний дохід у 2023 році досяг майже 1,28 млрд грн, що на 5,4 тис. грн більше порівняно з 2022 роком і на 59 тис. грн – порівняно з 2021 роком (рис. 2.7). Хоча темпи зростання не є високими, збереження стабільної динаміки в умовах складного зовнішнього середовища, воєнних ризиків і коливань попиту на фармацевтичну продукцію свідчить про адаптивність та конкурентоспроможність підприємства.

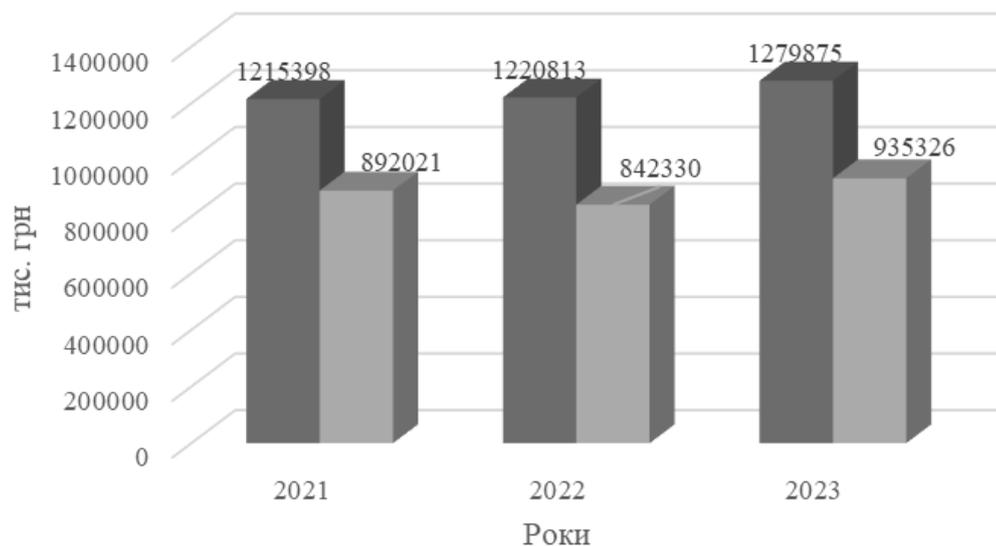

Рис. 2.7. Динаміка доходів та витрат ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Ключовим джерелом доходів ТДВ «ІнтерХім» є чистий дохід від реалізації продукції, частка якого у загальній структурі доходів перевищує 99 %, що підтверджує чітко виражену операційну спеціалізацію підприємства. Незначне зниження питомої ваги цього показника у 2023 році (до 99,22 %) не вплинуло істотно на загальну фінансову модель, однак свідчить про деяку диверсифікацію надходжень. Інші операційні доходи та інші доходи залишаються незначними, хоч і варіюються між роками. Наприклад, у 2022 році відбулося збільшення інших операційних доходів, але в 2023 році вони знизилися на 1,78 млн грн. Водночас спостерігається стрімке зростання інших доходів: з 1,6 млн грн у

2022 році до 6,8 млн грн у 2023 році, що свідчить про пошук додаткових фінансових надходжень за межами основної операційної діяльності.

Найбільш вагомим у структурі витрат, традиційно для фармацевтичного виробництва, залишається показник собівартості реалізованої продукції. У 2023 році він становив понад 508 млн грн або 54,36 % усіх витрат, що є помітним збільшенням порівняно з попереднім роком. Така динаміка може бути зумовлена як інфляційним тиском, так і зростанням цін на сировину, логістику та енергоносії. Попри зниження цього показника у 2022 році (на 86 млн грн), уже в 2023 році його обсяг зріс на 61 млн грн, що може свідчити про зміну постачальницької політики або відновлення виробничих потужностей після шоків попередніх періодів.

Адміністративні витрати демонструють стабільне зростання як в абсолютному, так і у відносному вираженні, досягнувши у 2023 році понад 78 млн грн. Це може бути пов'язано з розширенням управлінського персоналу, оновленням ІТ-інфраструктури або підвищенням витрат на забезпечення внутрішніх процесів підприємства. Натомість витрати на збут після різкого зростання у 2022 році зменшилися у 2023 році до 92,6 млн грн, що пояснюється, ймовірно, завершенням активної маркетингової фази або змінами в підходах до реалізації продукції.

Значним є зменшення інших витрат, які повністю зникли зі звітності у 2023 році після скорочення до 0,5 млн грн у 2022 році (з 13 млн грн у 2021 році). Це може свідчити про завершення одноразових або непрофільних зобов'язань підприємства. У той же час, витрати з податку на прибуток зазнали помітних коливань: після зменшення в 2022 році майже на 35 млн грн, у 2023 році вони зросли на понад 48 млн грн, що, ймовірно, відображає зростання об'єкта оподаткування внаслідок покращення фінансового результату.

Позитивним аспектом у витратній частині є незначна роль фінансових витрат у загальній структурі. Після скорочення у 2022 році, в 2023 році цей показник дещо зріс, однак залишився на рівні 0,24 % від загальних витрат. Це

може свідчити про низький рівень зовнішнього кредитного навантаження або ефективну фінансову політику управління боргами.

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що ТДВ «ІнтерХім» продемонструвало достатню адаптивність до складних умов функціонування, зберігши стабільне зростання доходів і контрольовану динаміку витрат. Основні фінансові показники свідчать про наявність потенціалу для подальшого розвитку, зокрема завдяки раціоналізації витрат на збут і диверсифікації інших джерел доходу. Однак підприємству доцільно продовжувати оптимізацію операційних витрат та посилювати аналітичний контроль за собівартістю, яка залишається домінуючим елементом у витратній структурі.

2.3. Оцінювання ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім»

Оскільки саме операційна діяльність є основним джерелом доходів ТДВ «ІнтерХім», цілісне уявлення про її результативність можна отримати оцінивши ділову активність та прибутковість підприємства. Саме цей аспект дозволяє з'ясувати ступінь використання наявних ресурсів, швидкість обігу капіталу, інтенсивність операційних процесів і здатність підприємства генерувати дохід у межах основної діяльності.

Ступінь ділової активності на рівні підприємства визначається за допомогою коефіцієнтів оборотності. Проведені розрахунки коефіцієнтів оборотності ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр. відображено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Коефіцієнти оборотності ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023	Темп зростання, %	
				2022/2021	2023/2021
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,53	1,61	1,31	0,08	-0,30
Тривалість обороту оборотних активів	235	223	280	-11,44	57,06

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт ефективності використання ресурсів	0,77	0,81	0,65	0,04	-0,15
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	12,49	7,51	2,44	-4,98	-5,07
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	352,66	182,39	194,13	-170,28	11,74
Тривалість оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості	67	105	243	38,12	137,64
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	3,92	2,91	2,51	-1,00	-0,41
Тривалість обороту матеріальних запасів	92	124	144	31,61	19,97
Період обороту власного оборотного капіталу	197	203	308	6,72	104,78

Дослідження динаміки показників ефективності використання ресурсів і оборотності активів ТДВ «ІнтерХім» упродовж 2021–2023 років виявило суттєві зміни, що ілюструють як позитивні, так і негативні тенденції в управлінні фінансово-економічними процесами підприємства. Зокрема, у 2022 році спостерігалось покращення оборотності оборотних активів, про що свідчить зростання відповідного коефіцієнта до 1,61. Проте у 2023 році відбулося його зниження до 1,31, що вказує на певне погіршення ефективності обігу оборотних коштів. Водночас зростання тривалості обігу оборотних активів до 280 днів, що є на понад 57% більше, ніж у 2021 році, підтверджує ймовірне ускладнення в реалізації продукції або уповільнення окремих етапів операційної діяльності.

Аналогічні зміни фіксуються й у динаміці коефіцієнта ефективності використання ресурсів, який у 2022 році зріс до 0,81, але в наступному році знизився до 0,65. Це свідчить про зменшення результативності перетворення залучених ресурсів у дохід, що може бути наслідком як зовнішніх викликів, так і внутрішніх управлінських обмежень. Особливу занепокоєність викликає значне падіння оборотності дебіторської заборгованості з 12,49 обертів у 2021 році до 2,44 у 2023 році (рис. 2.8). Відповідне зростання тривалості обігу дебіторської заборгованості до 243 днів вказує на критичне зниження швидкості повернення коштів від контрагентів, що створює загрозу зменшення ліквідності та погіршення фінансової стабільності.

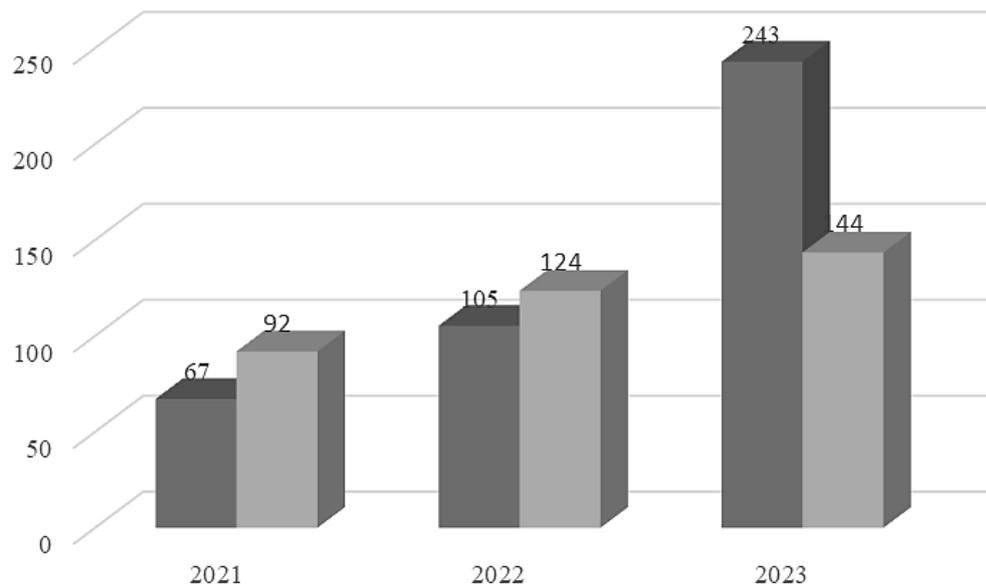

Рис. 2.8. Динаміка періоду погашення дебіторської та кредиторської заборгованості ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості також зазнав негативних трансформацій. У 2022 році він знизився до 182,39, а у 2023 році – лише незначно покращився до 194,13, залишаючись нижчим від рівня 2021 року. Подовження тривалості обігу кредиторської заборгованості до 243 днів може свідчити про зростання проблем з дотриманням умов розрахунків перед постачальниками, що, у свою чергу, може впливати на репутацію підприємства як надійного партнера.

Оборотність матеріальних запасів продемонструвала послідовне зниження, з 3,92 у 2021 році до 2,51 у 2023 році. Зростання тривалості їх обігу до 144 днів свідчить про уповільнення виробничого циклу або накопичення надлишкових обсягів продукції на складах, що потенційно свідчить про слабку адаптивність до змін у попиті. Цей чинник також може впливати на зростання витрат на зберігання й обслуговування запасів.

Окрему увагу слід приділити аналізу динаміки періоду обороту власного оборотного капіталу. Його зростання з 197 днів у 2021 році до 308 днів у 2023 році демонструє тенденцію до уповільнення обороту власних ресурсів, що може свідчити про підвищене навантаження на грошові потоки підприємства та

зменшення фінансової гнучкості. Така ситуація формує ризики втрати контролю над оборотними активами, ускладнюючи стратегічне планування і реагування на зміни у зовнішньому середовищі.

Загалом, аналіз показує, що підприємство стикається з погіршенням оборотності активів, уповільненням розрахунків із дебіторами та кредиторами, а також зі збільшенням тривалості обороту матеріальних запасів і власного капіталу. Ці тенденції можуть створювати ризики для ліквідності, фінансової стійкості та загальної ефективності діяльності. Для покращення ситуації необхідно зосередитися на оптимізації управління оборотними активами, зменшенні тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості, а також на підвищенні ефективності використання матеріальних запасів.

Ділову активність ТДВ «ІнтерХім» визначають шляхом визначення умов виконання «золотого правила» економіки. Перевірка виконання «золотого правила» економіки ТДВ «ІнтерХім» у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Перевірка «золотого правила» економіки ТДВ «ІнтерХім»

Показник	2021	2022	2023
1. Темп зростання прибутку до оподаткування (Тпр), %	-859,2	57,6	362,5
2. Темп зростання обсягу реалізації (Тр), %	87,3	128,3	56,2
3. Темп зростання авансованого капіталу (Тк), %	93,5	102,8	96,5
Виконання "золотого правила"	859,2<87,3<93,5	57,6<128,3>102,8	362,5>56,2<96,5

«Золоте правило» економіки для ТДВ «ІнтерХім» не виконується у досліджуваному періоді, що свідчить про погіршення ділової активності підприємства внаслідок кризових умов воєнного стану.

Одним із ключових показників, що відображає рівень ділової активності підприємства, є тривалість операційного та фінансового циклів (табл. 2.6). Операційний грошовий цикл визначає часовий інтервал між здійсненням передоплати постачальнику за товарно-матеріальні ресурси та моментом надходження грошових коштів від покупця за реалізовану продукцію.

Тривалість операційного циклу, у свою чергу, ілюструє, скільки часу потребує підприємство на трансформацію сировини у готову продукцію та її подальшу реалізацію. Чим коротший цей період, тим вищою є оперативність і загальна ефективність господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Таблиця 2.6

Період обороту поточних активів і зобов'язань ТДВ «ІнтерХім» у 2021 – 2022 рр.

Показник	2021	2022	2023	Відхилення ,+/-	
				2022/2021	2023/2022
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	1203284	1213131	1269946	9847	56815
Дебіторська заборгованість за товари , роботи, послуги (ДЗГ), тис. грн.	96352	161538	519743	65186	358205
Запаси (З), тис. грн.	119003	188100	217304	69097	29204
Кредиторська заборгованість за товари , роботи, послуги (КЗГ), тис. грн.	46355	22036	30128	-24319	8092
Період обороту , дні :					
1) дебіторської заборгованості	29	48	3	19	-45
2) запасів	92	124	144	32	20
3) кредиторської заборгованості	1	2	2	1	0
Операційний цикл (п. 1 + п. 2)	121	172	147	51	-25
Фінансовий цикл (п. 1 + п. 2 - п. 3)	120	170	145	50	-25

Аналіз ключових показників фінансово-господарської діяльності ТДВ «ІнтерХім» за 2021–2023 роки свідчить про наявність як позитивних змін, так і викликів у його функціонуванні (рис. 2.9).

Дзт = 29 дн	З = 92 дн	2021 рік	
Кзт = 1 дн	Фін. Цикл = 120 дн		
Дзт = 48 дн	З = 124 дн	2022 рік	
Кзт = 2	Фін. Цикл = 170 дн		
Дзт = 3 дн	З = 144 дн	2023 рік	
Кзт = 2 дн	Фін. Цикл = 145 дн		
0 дн.	50 дн.	100 дн.	150 дн.

Рис. 2.9. Тривалість операційного та фінансового циклу ТДВ «ІнтерХім» у 2021-2023 рр.

У контексті оцінювання результативності діяльності ТДВ «ІнтерХім» важливо зазначити, що протягом 2021–2023 років чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг демонстрував стабільну позитивну динаміку. Так, його величина зросла з 1 203 284 тис. грн у 2021 році до 1 269 946 тис. грн у 2023 році. Збільшення показника в 2022 році становило 9 847 тис. грн, а в 2023 році – ще 56 815 тис. грн, що свідчить про поступове нарощування обсягів реалізації продукції. Така тенденція відображає зміцнення позицій підприємства на ринку, а також зростання попиту на його продукцію та послуги.

Водночас аналіз стану дебіторської заборгованості за аналогічний період виявляє стрімке її зростання: з 96 352 тис. грн у 2021 році до 519 743 тис. грн у 2023 році. Приріст у 2022 році становив 65 186 тис. грн, а в 2023 році – 358 205 тис. грн. Така динаміка свідчить про істотне зростання обсягів реалізації на умовах відстрочення платежу, що вимагає посиленого контролю за своєчасністю розрахунків з боку контрагентів. Подібна ситуація потенційно несе ризики погіршення ліквідності підприємства, оскільки значна частина оборотних коштів залишається у формі дебіторської заборгованості.

Зростання обсягів запасів є ще одним важливим чинником, що впливає на структуру оборотного капіталу. У 2022 році їх величина зросла на 69097 тис. грн, а у 2023 році – ще на 29204 тис. грн, досягнувши 217304 тис. грн. Така тенденція може бути зумовлена як підвищенням обсягів виробництва, так і недостатньою оперативністю в реалізації готової продукції. Зростання запасів, особливо в умовах сповільнення збуту, призводить до додаткових витрат на зберігання та збільшує ризики втрати вартості продукції внаслідок її морального або фізичного старіння.

Що стосується кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, то у 2022 році відбулося її скорочення на 24 319 тис. грн, після чого у 2023 році вона зросла на 8 092 тис. грн, досягнувши 30 128 тис. грн. Зменшення обсягу таких зобов'язань свідчить про прагнення підприємства до зниження залежності від зовнішнього фінансування та підвищення платоспроможності. Незначне

зростання у 2023 році може розглядатися як короткостроковий інструмент підтримання оборотного капіталу, що не несе загроз за умов належного контролю.

Аналіз операційного циклу підприємства свідчить про його змінність у часі. У 2022 році відбулося зростання тривалості операційного циклу з 121 до 172 днів, що може бути зумовлено як збільшенням тривалості обігу запасів, так і зростанням дебіторської заборгованості. Однак у 2023 році відбулося його скорочення до 147 днів, що можна оцінювати як позитивний зрушення в напрямі покращення ефективності операційної діяльності. Схожі коливання спостерігаються і щодо фінансового циклу, який збільшився до 170 днів у 2022 році, а у 2023 році скоротився до 145 днів. Зменшення фінансового циклу свідчить про пришвидшення процесу перетворення виробничих витрат у грошові надходження, що позитивно впливає на загальну фінансову стійкість підприємства.

Аналіз періодів обігу окремих складових операційного циклу виявив низку характерних змін. Так, тривалість обороту дебіторської заборгованості у 2022 році зросла на 19 днів, проте вже у 2023 році скоротилася на 45 днів, що може свідчити про посилення контролю за платіжною дисципліною клієнтів. У свою чергу, період обігу запасів продовжував зростати і досягнув 144 днів у 2023 році, що може бути ознакою недостатньої ефективності виробничо-збутової політики. Період обороту кредиторської заборгованості залишався стабільним на рівні 2 днів, що характеризує підприємство як надійного партнера з високим рівнем виконання зобов'язань перед постачальниками.

Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами його діяльності: операційній, інвестиційній, фінансовій [4]. Динаміку проведення операцій формування і розподілу прибутку підприємства проаналізовано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз формування та розподілу прибутку ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

№ з/п	Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2022-2021 рр.	Відхилення 2023-2022 рр.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1203284	1213131	1269946	9847	56815
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	533581	447395	508424	-86186	61029
3	Валовий прибуток	669703	765736	761522	96033	-4214
4	Інші операційні доходи	3004	4908	3128	1904	-1780
5	Сумарні операційні доходи	1206288	1218039	1273074	11751	55035
6	Адміністративні витрати	68570	68105	78349	-465	10244
7	Витрати на збут	89839	129011	92641	39172	-36370
8	Інші операційні витрати	108728	157964	165929	49236	7965
9	Сумарні операційні витрати	800718	802475	845343	1757	42868
10	Прибуток від операційної діяльності	405570	415564	427731	9994	12167
11	Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	9110	1661	6801	-7449	5140
12	Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	17911	974	2266	-16937	1292
13	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	396769	416251	432266	19482	16015
14	Витрати з податку на прибуток	73392	38876	87717	-34516	48841
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	323377	377375	344549	53998	-32826
16	Інший сукупний дохід після оподаткування	0	1113	0	1113	-1113
17	Сукупний дохід	323377	378488	344549	55111	-33939

Провідним фактором, який впливає на формування прибутку ТДВ «ІнтерХім», є чистий дохід від реалізації продукції, що впродовж досліджуваного періоду демонстрував стійке зростання. Це свідчить про позитивну динаміку розвитку підприємства, розширення обсягів реалізації продукції або зростання цін, а також про підвищення конкурентоспроможності та стійкості ринкових позицій (рис. 2.10).

Разом із тим, зростання доходів супроводжувалося збільшенням витрат на виробництво, зокрема зростанням собівартості реалізованої продукції, що

зумовило додаткове навантаження на прибутковість. Незважаючи на це, підприємству вдалося утримати позитивне значення валового прибутку, хоча у 2023 році спостерігається його незначне зниження. Така тенденція може бути зумовлена зміною структури витрат, тиском інфляційних процесів, збільшенням цін на енергоресурси або сировину, а також коригуванням цінової політики, що не повною мірою компенсувала зростання витрат.

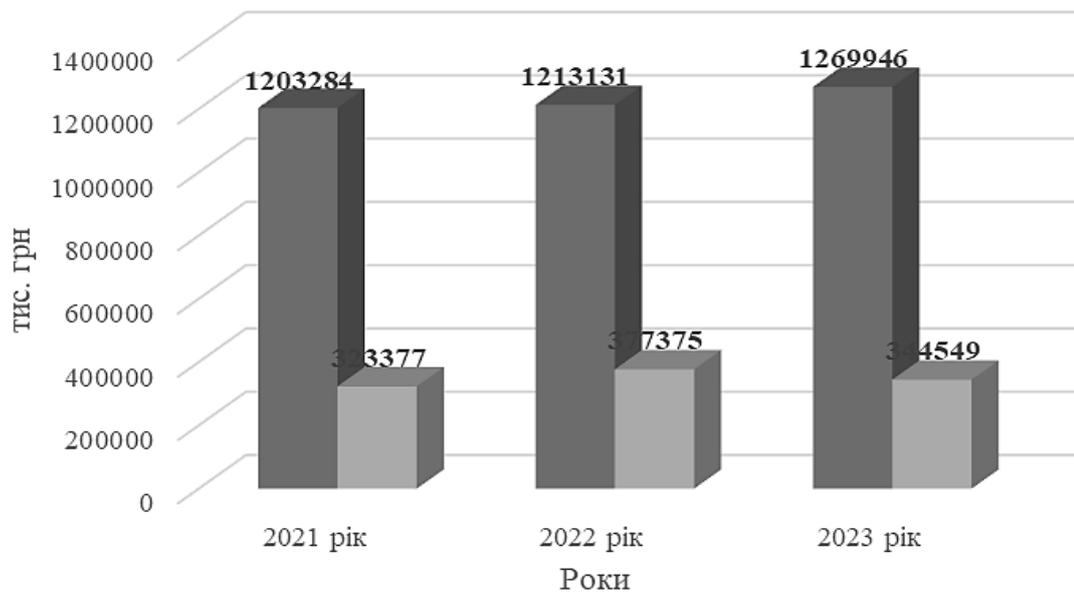

Рис. 2.10. Динаміка чистого доходу та прибутку ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2022 рр.

Результати операційної діяльності в цілому залишалися стабільними, однак на фінансовий результат суттєво вплинули витрати на адміністративне управління та збутову діяльність. Зростання витрат на збут у певні роки може бути пов'язане з інтенсифікацією маркетингових заходів, розширенням географії продажів або збільшенням витрат на логістику. Крім того, підвищення інших операційних витрат негативно відобразилося на кінцевому фінансовому результаті, посиливши потребу в жорсткішому контролі за внутрішніми витратами.

Доходи від інвестиційної та фінансової діяльності мали нестабільний характер, що свідчить про наявність певних ризиків у реалізованій інвестиційній

стратегії. Зниження таких доходів у поєднанні з коливаннями витрат за цими напрямками обмежує можливості підприємства щодо забезпечення додаткових джерел прибутку поза межами основної операційної діяльності.

У цілому чистий прибуток підприємства демонстрував позитивну динаміку протягом 2021–2022 років, проте у 2023 році спостерігається його скорочення, що потребує поглибленого аналізу та вжиття відповідних управлінських заходів. Уповільнення темпів зростання прибутку, попри стабільне збільшення доходів, свідчить про посилення впливу витратної складової на кінцевий результат. Зменшення сукупного фінансового результату може бути наслідком як зовнішніх макроекономічних викликів, так і внутрішніх проблем, пов'язаних з неефективним управлінням витратами.

Значення показників рентабельності ТДВ «ІнтерХім» наведені в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Показник	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	Відхилення 2022/2021		Відхилення 2023/2022	
				+, - тис.грн.	темп росту, %	+, - тис.грн.	темп росту, %
1. Доходи	1215398	1220813	1279875	5415	100,45	59062	104,84
2. Витрати	892021	842330	935326	-49691	94,43	92996	111,04
3. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	323377	378483	344549	55106	117,04	-33934	91,03
4. Середньорічна вартість активів	784078	751941,5	969955,5	-32136,5	95,90	218014	128,99
5. Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	1203284	1213131	1269946	9847	100,82	56815	104,68
6. Рентабельність активів, %	0,41	0,50	0,36	0,09	122,04	-0,148	70,57
7. Рентабельність продаж, %	0,27	0,31	0,27	0,04	116,09	-0,041	86,96
8. Рентабельність витрат, %	0,36	0,45	0,37	0,09	123,95	-0,081	81,98
9. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів	0,99	0,99	0,99	0,0037	100,37	0,00	99,85
10. Доходи на 1 грн. активів	1,55	1,62	1,32	0,07	104,74	-0,30	81,27
11. Доходи на 1 грн. витрат	1,36	1,45	1,37	0,09	106,37	-0,08	94,41

Оцінка динаміки рентабельності підприємства підтверджує виявлені тенденції. Так, у 2022 році спостерігалось покращення рентабельності активів до 0,50%, що свідчить про більш ефективне використання наявного ресурсного потенціалу. Проте у 2023 році цей показник знизився до 0,36%, вказуючи на зниження віддачі від використання активів. Подібні зміни простежуються і за показником рентабельності реалізації, який повернувся до рівня 2021 року – 0,27%, що означає втрату частини прибутковості, досягнутої в попередньому періоді. Рентабельність витрат у 2022 році підвищилася до 0,45%, але вже у 2023 році знизилася до 0,37% (рис. 2.11), демонструючи негативну тенденцію, пов'язану зі зростанням витрат, які не супроводжуються відповідним приростом доходів.

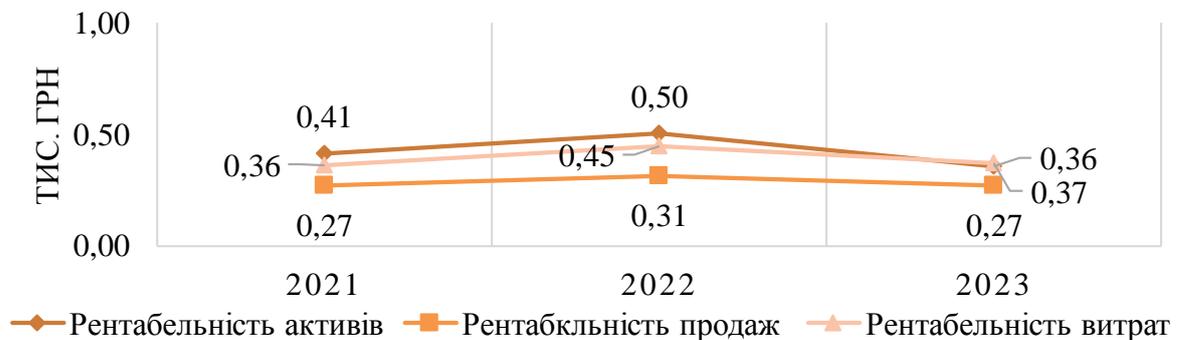

Рис. 2.11. Динаміка рентабельності активів продажу та витрат ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Показники ефективності використання ресурсів також свідчать про зниження результативності господарської діяльності. Так, коефіцієнт доходу на одну гривню активів досяг 1,62 у 2022 році, але у 2023 році зменшився до 1,32, що свідчить про зниження інтенсивності використання ресурсного потенціалу. Аналогічно доходи на одну гривню витрат зросли у 2022 році до 1,45, а в 2023 році впали до 1,37, що вказує на необхідність оптимізації витратної структури та перегляду системи формування собівартості.

Отже, ТДВ «ІнтерХім» слід звернути увагу на оптимізацію витрат, пошук нових джерел доходу та підвищення ефективності інвестиційної діяльності, щоб забезпечити стабільний ріст прибутку та стійке фінансове становище в майбутньому.

Таким чином, у другому розділі роботи проведено аналіз операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» та оцінювання її ефективності.

Встановлено, що підприємство ТДВ «ІнтерХім» функціонує на фармацевтичному ринку України та поєднує декілька взаємопов'язаних напрямів операційної діяльності – наукові розробки, виробництво лікарських засобів, логістику та реалізацію продукції.

Доведен, що операційна діяльність є базовим джерелом формування доходів і забезпечення сталого функціонування ТДВ «ІнтерХім». Проаналізовано вплив операційної діяльності на грошові потоки підприємства, що дозволило ідентифікувати її провідну роль у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства. Спостерігається поступове скорочення чистого грошового потоку від операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім», що зумовлено як зниженням обсягів надходжень від реалізації продукції, так і зростанням витрат. Грошові потоки від інвестиційної діяльності мали переважно від'ємне значення через значні капітальні вкладення, що свідчить про інтенсивну інвестиційну активність, але також формує ризики дефіциту ліквідності. Фінансова діяльність у зазначений період характеризувалася нестабільністю та скороченням надходжень, що, разом із високим рівнем виплат за зобов'язаннями, зменшувало загальний чистий грошовий потік.

Доведено, що, попри зростання доходів, прибутковість підприємства залишається нестабільною. Виявлено зниження рентабельності активів, витрат і продажів у 2023 році порівняно з попереднім періодом. Також зменшився обсяг доходів, які підприємство отримує на одиницю витрат і активів, що вказує на зниження ефективності використання наявних ресурсів. Ці тенденції формують потребу в удосконаленні управління прибутковістю, перегляді витратної політики та впровадженні заходів щодо підвищення загальної фінансової результативності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Визначення резервів підвищення прибутковості операційної діяльності підприємства

У цілому ТДВ «ІнтерХім» демонструє стабільне зростання доходів, проте зниження ефективності використання ресурсів та прибутковості у 2023 році є тривожним сигналом. Необхідно звернути увагу на оптимізацію витрат, підвищення ефективності операційної діяльності та використання активів, що дозволить забезпечити стійке зростання фінансових показників у майбутньому.

Прийняття організаційно-технічних і господарсько-управлінських рішень потребує визначення факторів, що впливають на обсяг отриманого підприємством прибутку та їх кількісну оцінку. Для цього слід дослідити вплив на зміну валового прибутку у звітному році порівняно з базовим таких факторів, як зміна цін на продукцію, обсягу виробництва, структури продукції та рівня її структури витрат [43].

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку ТДВ «ІнтерХім» відображено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку ТДВ «ІнтерХім»
2021-2023 рр.

Показник	Рядок Ф№2	Базовий рік (0)	Базовий рік, перерахований на реалізацію звітного року (1,0)	Звітний рік (1)
А	Б	1	2	3
2021 рік				
Чистий дохід від реалізації товарів (робіт послуг)	2000	1121015	1085561	1200158
Собівартість реалізованої продукції	2050	471208	485439	533581
Валовий прибуток	2090	651047	600122	666552

Продовження табл. 3.1

А	Б	1	2	3
2022 рік				
Чистий дохід від реалізації товарів (робіт послуг)	2000	1203284	1113465	1213131
Собівартість реалізованої продукції	2050	533581	478547	447395
Валовий прибуток	2090	669703	634917	765736
2023 рік				
Чистий дохід від реалізації товарів (робіт послуг)	2000	1213131	1150798	1269946
Собівартість реалізованої продукції	2050	447365	453102	508424
Валовий прибуток	2090	765736	697697	761522

Дані таблиці 3.1 демонструють зміну ключових фінансових показників ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 роки, зокрема чистого доходу, собівартості реалізованої продукції та валового прибутку. Аналіз базового року, перерахованого на реалізацію звітнього року, показує, що в більшості випадків фактичні показники звітнього року перевищують розрахункові (перераховані), що свідчить про позитивну динаміку ефективності діяльності підприємства.

У 2021 році чистий дохід та валовий прибуток продемонстрували зростання порівняно з базовим роком, незважаючи на зростання собівартості. У 2022 році відбулося суттєве зниження собівартості продукції, що призвело до зростання валового прибутку на 20% порівняно з базовим перерахованим рівнем. У 2023 році також спостерігається збільшення чистого доходу, але водночас зростання собівартості дещо зменшило валовий прибуток у порівнянні з попереднім роком.

Загалом ТДВ «ІнтерХім» демонструє позитивні результати, із тенденцією до збільшення доходів і прибутку, але з необхідністю контролю за зростанням собівартості для підвищення рентабельності.

Факторний аналіз валового прибутку підприємства варто розпочати з розрахунку загальних змін у його валовому прибутку.

$$\Delta \text{ВП}_{2021} = 666552 - 651047 = 15505 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП}_{2022} = 765736 - 669703 = 96033 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП}_{2023} = 761522 - 7695736 = -4214 \text{ тис. грн.}$$

Основні формули, що використовуємо для визначення впливу факторів мають наступних вигляд:

1. Розрахунок впливу на прибуток зміни відпускних цін на реалізацію продукції здійснюється за формулою:

$$\Delta \text{ВП1} = \text{ВП1} - \text{ВП 1,0} \quad (3.1)$$

$$\Delta \text{ВП1}_{2021} = 1200158 - 1085561 = 114597 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП1}_{2022} = 1213131 - 1113465 = 99666 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП1}_{2023} = 1269946 - 1150798 = 119148 \text{ тис. грн.}$$

2. Розрахунок впливу на прибуток змін в обсязі продукції під час оцінювання за базовою собівартістю має такий вигляд:

$$\Delta \text{ВП2} = \text{ВП0} * (\text{K1} - 1), \quad (3.2)$$

$$\text{де } \text{K1} = \frac{\text{C}_{1,0}}{\text{C}_0}. \quad (3.3)$$

$$\text{K1}_{2021} = 1085561 / 1121015 = 0,97$$

$$\text{K1}_{2022} = 1113456 / 1203284 = 0,93$$

$$\text{K1}_{2023} = 1150798 / 1213131 = 0,95$$

$$\Delta \text{ВП2}_{2021} = 651047 * (0,97 - 1) = 19662,33 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП2}_{2022} = 669703 * (0,93 - 1) = -69073,61 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП2}_{2023} = 765736 * (0,95 - 1) = 9819,36 \text{ тис. грн.}$$

3. Розрахунок впливу на прибуток змін в обсязі продукції, що зумовлені змінами в структурі:

$$\Delta \text{ВП3} = \text{ВП0} * (\text{K2} - \text{K1}), \quad (3.4)$$

$$\text{де } K2 = \frac{ЧД_{1,0}}{ЧД_0} \quad (3.5)$$

$$K2_{2021} = 485439 / 471208 = 1,03$$

$$K2_{2022} = 478547 / 5333581 = 0,90$$

$$K2_{2023} = 453102 / 447365 = 1,13$$

$$\Delta ВПЗ_{2021} = 651047 * (0,97 - 1,03) = -40252,80 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ВПЗ_{2022} = 669703 * (0,93 - 0,90) = 19083,44 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ВПЗ_{2023} = 765736 * (0,95 - 1,13) = -49164,18 \text{ тис. грн.}$$

4. Розрахунок впливу на прибуток економії від зниження собівартості продукції:

$$\Delta ВП4 = C_{1,0} - C_1 \quad (3.6)$$

$$\Delta ВП4_{2021} = 485439 - 533581 = -48142 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ВП4_{2022} = 478547 - 447365 = 31182 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ВП4_{2023} = 453102 - 508424 = -55322 \text{ тис. грн.}$$

5. Розрахунок впливу на прибуток зміни собівартості продукції за рахунок структурних зрушень в обсязі продукції:

$$\Delta ВП5 = C_0 * K2 - C_{1,0} \quad (3.7)$$

$$\Delta ВПЗ_{2021} = 471208 * 1,03 - 485439 = -29133,75 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ВП4_{2022} = 533581 * 0,90 - 478547 = 15204,59 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ВП4_{2023} = 447365 * 1,13 - 453102 = -28723,13 \text{ тис. грн.}$$

Розрахунок загального впливу факторів на валовий прибуток (резерву зростання валового прибутку):

$$\Delta \text{ВП}_{2021} = 114597 + 19662,34 - 40252,80 - 48142 - 29133,75 = 16731 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta \text{ВП}_{2022} = 9966 - 69073,61 + 19083,44 + 31152 + 15204,59 = 96033 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta \text{ВП}_{2023} = 119148 + 9819,36 - 49164,18 - 55322 - 28723,13 = -4242 \text{ тис. грн}$$

Результати факторного аналізу валового прибутку ТДВ «ІнтерХім» у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Результати факторного аналізу валового прибутку ТДВ «ІнтерХім» у
2021-2023 рр.

Назва фактора	Сума впливу		
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Відхилення валового прибутку, всього у т.ч. за рахунок :	15505	96033	-4214
Зміни цін на продукцію	114597	99666	119148
Зміни обсягу виробництва і реалізації	19662,34	-69073,61	9819,36
Зміни структури продукції	-40252,80	19083,44	-49164,18
Зміни рівня витрат	-48142	31152	-55322
Зміни структури витрат	-29133,75	15204,59	-28723,13
Резерв зростання валового прибутку	16731	96033	-4242

За результатами проведеного аналізу впливу факторів на валовий прибуток ТДВ «ІнтерХім» можна зробити кілька ключових висновків.

У 2021 році найбільший позитивний вплив на валовий прибуток мала зміна цін на продукцію, що забезпечила зростання прибутку на 114 597 тис. грн. Водночас, зміни обсягу виробництва і реалізації також позитивно вплинули на результат, додавши 19 662,34 тис. грн. Проте, зміна структури продукції та рівня витрат мали негативний вплив, скоротивши прибуток на 40 252,80 тис. грн і 48 142 тис. грн відповідно. Зміни в структурі витрат також мали негативний вплив на прибуток, зменшивши його на 29 133,75 тис. грн. Резерв зростання валового прибутку склав 16 731 тис. грн, що свідчить про можливість для подальшого збільшення прибутку при оптимізації витрат та покращенні структури продукції.

У 2022 році зміни цін на продукцію залишалися основним фактором, що позитивно впливав на валовий прибуток. Проте, зміни в обсягах виробництва і реалізації стали негативним фактором, зменшивши прибуток на 69073,61 тис.грн. Зміна структури продукції принесла позитивний ефект,

збільшивши прибуток на 19 083,44 тис. грн, тоді як зміни в рівні витрат дали додаткові 31 152 тис. грн. Зміни в структурі витрат також мали позитивний ефект, додавши 15 204,59 тис. грн. Резерв зростання валового прибутку за підсумками 2022 року склав 96 033 тис. грн, що вказує на значний потенціал для подальшого поліпшення фінансових результатів.

У 2023 році зміни цін на продукцію залишалися позитивним фактором, однак із зменшенням валового прибутку. Негативний вплив на прибуток також мала зміна структури продукції і рівня витрат. Зміни обсягу виробництва та реалізації мали позитивний вплив, збільшивши прибуток на 9 819,36 тис. грн. Зміни в структурі витрат також мали негативний вплив, зменшивши прибуток на 28 723,13 тис. грн. Резерв зростання валового прибутку на кінець 2023 року став від'ємним, склавши -4 242 тис. грн, що вказує на потребу в коригуванні стратегічних напрямків для поліпшення прибутковості.

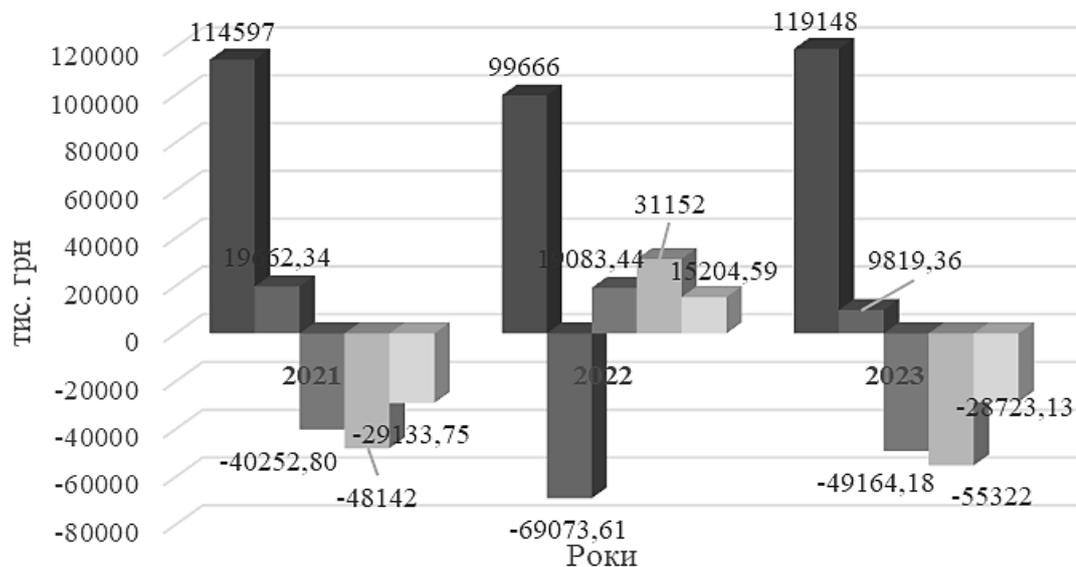

Рис. 3.1. Резерви зростання валового прибутку ТДВ «ІнтерХім» у 2021-2023 рр.

Загалом, ключовими факторами, які позитивно вплинули на валовий прибуток ТДВ «ІнтерХім» в аналізовані роки, були зміни цін на продукцію та обсяг виробництва і реалізації. Однак негативний вплив мали зміни в структурі продукції, рівні витрат та структурі витрат, що підкреслює важливість

оптимізації витрат та коригування асортименту продукції для підвищення ефективності підприємства в майбутньому.

При здійсненні факторного аналізу прибутку підприємства необхідним є виділення й вартісна оцінка факторів першого та другого рівнів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування
ТДВ «ІнтерХім» за 2021-2023 рр.

Назва фактора	Рядок	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Величина впливу фактора	
					2022-2021	2023-2022
А	Б	1	2	3	4	5
Фінансовий результат від операційної діяльності	р.2190 (2195)	405570	415569	427731	9999	12162
- Прибуток валовий	2090	669703	765736	761522	96033	-4214
- Інші операційні доходи	2105+...+2120	3004	4908	3128	1904	-1780
- Витрати адміністративні	2130	68570	68105	78349	-465	10244
- Витрати на збут	2150	89839	129011	92641	39172	-36370
- Інші операційні витрати	2180	108728	157964	165929	49236	7965
Фінансовий результат від фінансової діяльності	р.2220+р.2200-р.2250-р.2255	2672	-476	-2266	-3148	-1790
- Доходи інші фінансові	2220	7555	0	0	-7555	0
- Витрати фінансові	2250	4883	476	2266	-4407	1790
- Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0	0	0
- Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0	0	0
Фінансовий результат від іншої звичайної діяльності	р.2240-р.2270	-11473	1163	6801	12636	5638
- Доходи інші	2240	1555	1661	6801	106	5140
- Витрати інші	2270	13028	498	0	-12530	-498
Фінансовий результат до оподаткування	п.1+п.2+п.3= р.2290	396769	416251	432266	19482	16015
- Прибуток операційний	п. 1	405570	415569	427731	9999	12162
- Прибуток фінансовий	п. 2	2672	-476	-2266	-3148	-1790
- Прибуток інший звичайний	п. 3	-11473	1163	6801	12636	5638
Чистий фінансовий результат	п.4-р.2300+р.2305=р.2350	323377	377375	344549	53998	-32826
- Прибуток до оподаткування	п. 4	396769	416251	432266	19482	16015
- Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	73392	38876	87717	-34516	48841
- Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0	0	0
Сукупний дохід	р.2350+р.2460=р.2465	323377	378488	344549	55111	-33939
- Чистий прибуток	2350	323377	377375	344549	53998	-32826
- Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	1113	0	1113	-1113

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що діяльність ТДВ «ІнтерХім» у 2021–2023 роках характеризувалася нестабільністю фінансових результатів. Основним джерелом прибутку залишалася операційна діяльність, що у 2022 році забезпечила зростання фінансового результату від операційної діяльності на 9 999 тис. грн, а у 2023 році – ще на 12 162 тис. грн. Зростання валового прибутку у 2022 році на 96 033 тис. грн мало найбільший позитивний вплив, проте у 2023 році відбулося його зниження на 4 214 тис. грн, що свідчить про дестабілізацію на рівні основної діяльності. Додатковий позитивний вплив у 2022 році забезпечило зниження адміністративних витрат, проте зростання витрат на збут та інших операційних витрат суттєво погіршило ситуацію в обох аналізованих роках.

Фінансова діяльність ТДВ «ІнтерХім» демонструє негативну динаміку протягом усіх трьох років. Відсутність фінансових доходів у 2022–2023 роках та зростання фінансових витрат у 2023 році призвели до зменшення фінансового результату від фінансової діяльності. Це свідчить про необхідність перегляду управління фінансовими потоками та пошуку нових інвестиційних можливостей.

Результати іншої звичайної діяльності значно покращилися, особливо у 2023 році, що пов'язано зі зростанням інших доходів та зменшенням інших витрат. Цей напрямок діяльності виявився важливим для підтримки фінансової стабільності підприємства.

Фінансовий результат до оподаткування зріс у 2022 році на 19 482 тис. грн, а у 2023 році – ще на 16 015 тис. грн, що свідчить про загальну позитивну динаміку. Однак, значне збільшення витрат на податок на прибуток у 2023 році на 48 841 тис. грн суттєво скоротило чистий фінансовий результат підприємства, який у 2023 році знизився на 32 826 тис. грн. Загалом, фінансова діяльність підприємства потребує значної оптимізації.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що основний внесок у прибутковість підприємства забезпечується операційною діяльністю, хоча її ефективність зазнає коливань через зміни доходів, собівартості та витрат. Зростання витрат на збут та інших операційних витрат виявилось негативним чинником, який

частково нівелює позитивні результати від збільшення доходів. Фінансова діяльність, натомість, вказує на відсутність стабільності, зокрема через недостатню ефективність управління фінансовими потоками та зростання фінансових витрат.

Позитивним аспектом є покращення результатів іншої звичайної діяльності, що свідчить про можливість диверсифікації джерел доходів. Однак значне збільшення податкового навантаження ускладнює утримання чистого прибутку на стабільному рівні.

Загалом підприємству необхідно приділити увагу зниженню витрат, оптимізації собівартості продукції та збільшенню ефективності управління фінансовими ресурсами. Для забезпечення стабільного зростання прибутку важливо також посилити контроль за витратами на збут та продовжувати пошук додаткових джерел доходів.

3.2. Пропозиції щодо оптимізації витрат для забезпечення ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім»

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства є удосконалення структури витрат з орієнтацією на збільшення прибутковості операційної діяльності.

На підставі проведеного фінансово-економічного аналізу діяльності ТДВ «ІнтерХім» у динаміці за 2021–2023 роки встановлено як позитивні зрушення у фінансових результатах, так і загрози, пов'язані з нераціональною структурою витрат. Тому доцільним є застосування інструментарію CVP-аналізу для обґрунтування пропозицій щодо оптимізації витрат підприємства. Це передбачає необхідність класифікації витрат на постійні та змінні й обчислення основних параметрів беззбитковості підприємства за методичним підходом, описаним у п.1.3 цієї роботи.

Структура операційних витрат ТДВ «ІнтерХім» відображена на рис. 3.2. Найбільшу частку займають матеріальні витрати (30,6%) та інші операційні витрати (29,8%), тому це мають бути ключові напрями для оптимізації.

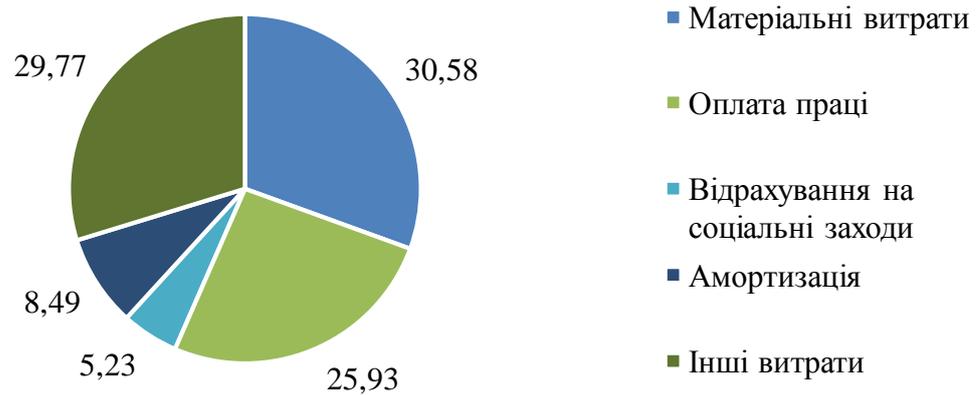

Рис. 3.2. Структура операційних витрат ТДВ «ІнтерХім» у 2023 році

Результати розрахунку основних показників операційного аналізу беззбитковості ТДВ «ІнтерХім» представлено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Базовий рівень показників операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» за 2023 рік,
тис. грн.

№	Найменування показників	Значення
1	Сумарні операційні доходи	1 273 074
2	Змінні витрати	523 104
3	Валова маржа (маржинальний дохід) (р.1-р.2)	749 970
4	Фіксовані (постійні) витрати	324 225
5	Прибуток від операційної діяльності (р.3-р.4)	425 745
6	Питома вага валової маржі	0,589
7	Поріг рентабельності	551 319

Згідно з отриманими розрахунками, маржинальний дохід ТДВ «ІнтерХім» за 2023 рік склав 749 970 тис. грн, що становить 58,9% від загального обсягу операційних доходів. Такий рівень маржинальності свідчить про ефективне покриття змінних витрат та наявність потенціалу для покриття фіксованих витрат і формування прибутку. Структура витрат підприємства дозволяє виділити частину, яка має властивості постійності (амортизація, адміністративні функції, частина інших операційних витрат), і частину, яка змінюється пропорційно до обсягу виробництва.

Розрахований поріг рентабельності для ТДВ «ІнтерХім» становить 551 319 тис. грн, що є тим критичним рівнем обсягу реалізації, при якому прибуток

дорівнює нулю. Фактичний рівень доходів за 2023 рік перевищує цей поріг більш ніж удвічі, що свідчить про достатній запас фінансової стійкості. Графічна інтерпретація CVP-аналізу діяльності ТДВ «ІнтерХім» представлена на рис. 3.3.

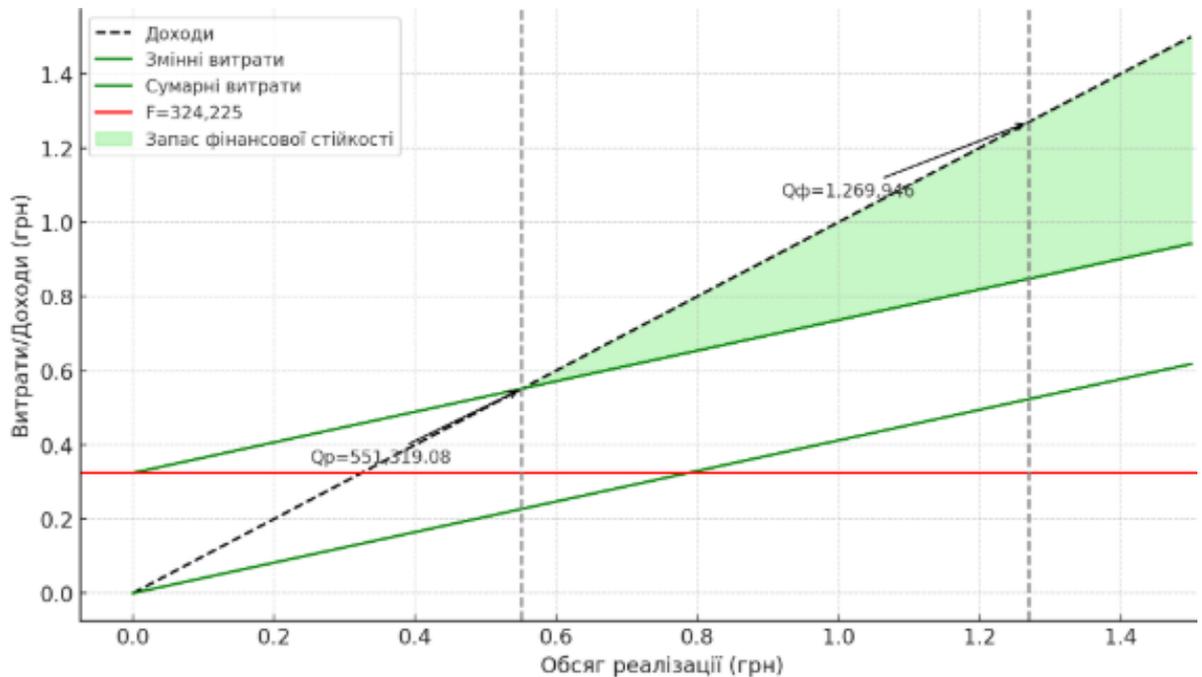

Рис. 3.3. Графічна інтерпретація результатів операційного аналізу беззбитковості ТДВ «ІнтерХім» у 2023 році

При обсязі виручки менше 551 тис. грн, підприємство зазнає збитків, у протилежному випадку – починає отримувати прибуток. Фактична виручка за 2023 рік склала 1 269 946 грн, що більш ніж у 2,3 рази перевищує точку беззбитковості та свідчить про високу фінансову стійкість ТДВ «ІнтерХім».

Аналіз діаграми дозволяє візуалізувати, як змінюється співвідношення витрат і доходів за різного обсягу реалізації. Відстань між кривою виручки та кривою витрат ілюструє прибутковість підприємства. Чим більша ця відстань після перетину в точці беззбитковості, тим вищим є прибуток.

Ураховуючи отримані результати, доцільним є збереження або подальше зростання частки високорентабельної продукції у загальному портфелі реалізації, з одночасним контролем за рівнем змінних витрат. Наявний потенціал зростання ефективності може бути реалізований шляхом упровадження

внутрішніх резервів економії витрат на матеріали, а також оптимізації інших операційних витрат через аудит доцільності кожної їх складової.

У 2023 році інші витрати операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» становили 165 929 тис. грн, що є суттєвим елементом у структурі витрат підприємства. Аналіз їх складу в таблиці 3.5 дозволяє встановити, що найбільшу питому вагу серед них мають благодійні витрати, в тому числі спрямовані на підтримку Збройних сил України, які становлять 61 323 тис. грн, або 36,96% загального обсягу. Ураховуючи суспільну відповідальність підприємства та актуальний воєнний контекст, ця стаття витрат визнається соціально обґрунтованою та не підлягає скороченню.

Таблиця 3.5

Аналіз складу інших операційних витрат ТДВ «ІнтерХім» у 2023 році для потенційної оптимізації

Стаття витрат	Сума, тис. грн	Частка, %
Благодійність	61 323	36,96
Безнадійні борги	20 252	12,2
Оплата праці служби розвитку	23 964	14,45
ЄСВ від заробітної плати	5 156	3,11
Інші витрати (не деталізовані)	49 234	29,68
Усього (для потенційної оптимізації)	104 606	63,04

Водночас існують інші складові витрат, які можуть бути оптимізовані без шкоди для стратегічної стабільності підприємства. Зокрема, витрати, пов'язані з безнадійними боргами, зафіксовані на рівні 20 252 тис. грн, що свідчить про необхідність вдосконалення кредитної політики та підвищення ефективності роботи з дебіторами. Навіть часткове зниження цього показника на 20% дозволить зекономити понад 4 млн грн. Аналогічно, витрати на оплату праці служби розвитку (23 964 тис. грн) за відсутності чітко визначених та вимірюваних результатів її діяльності можуть бути скориговані в межах 10–15% за рахунок внутрішньої реструктуризації, що забезпечить економію ще близько 3,6 млн грн. Це ж стосується супутніх витрат на єдиний соціальний внесок, які є похідними від фонду оплати праці й у випадку оптимізації заробітної плати також зменшуються відповідним чином.

Окрему увагу слід приділити так званим "іншим витратам", сума яких становить 49 234 тис. грн, або майже третину від усіх інших операційних витрат. Через їх недостатню деталізацію ці витрати потребують внутрішнього аудиту та ревізії. Припустиме навіть мінімальне їх зниження на 10% здатне принести додаткову економію майже в 5 млн грн.

На основі проведеної оптимізації інших операційних витрат ТДВ «ІнтерХім», яка дозволила знизити фіксовані витрати на 13 341 тис. грн, здійснено оновлений операційний аналіз беззбитковості з використанням методики СVP-аналізу. Результати розрахунків наведено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Показники операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» після реалізації заходів із оптимізації операційних витрат, тис. грн.

№	Найменування показників	Значення
1	Сумарні операційні доходи	1 273 074
2	Змінні витрати	523 104
3	Валова маржа (маржинальний дохід) (р.1-р.2)	749 970
4	Фіксовані (постійні) витрати	310 884
5	Прибуток від операційної діяльності (р.3-р.4)	439 086
6	Питома вага валової маржі	0,589
7	Поріг рентабельності	527 126

Згідно з оновленими розрахунками, маржинальний дохід ТДВ «ІнтерХім» після впровадження заходів з оптимізації витрат залишився на рівні 749 970 тис. грн, що складає 58,9% від суми операційних доходів підприємства. Таке співвідношення свідчить про високий рівень прибутковості поточної структури витрат. Водночас, за рахунок зниження фіксованих витрат до 310 884 тис. грн, підприємство збільшило свій операційний прибуток до 439 086 тис. грн.

Оновлений поріг рентабельності (527 126 тис. грн) на 24 193 тис. грн менший за попередній показник, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства. За фактичного обсягу реалізації у 2023 році (1 273 074 тис. грн), рівень доходів перевищує точку беззбитковості більш ніж у 2,4 раза, що створює

суттєвий запас прибутковості та можливості для інвестиційної діяльності без зниження операційної ефективності.

Графічна інтерпретація результатів операційного аналізу беззбитковості ТДВ «ІнтерХім» після оптимізації витрат у 2023 році подана на рисунку 3.4. Зелена зона відображає запас фінансової стійкості, що виникає між фактичним обсягом реалізації продукції та порогом рентабельності. Вона демонструє потенціал підприємства до витримування зовнішніх економічних шоків без втрати прибутковості.

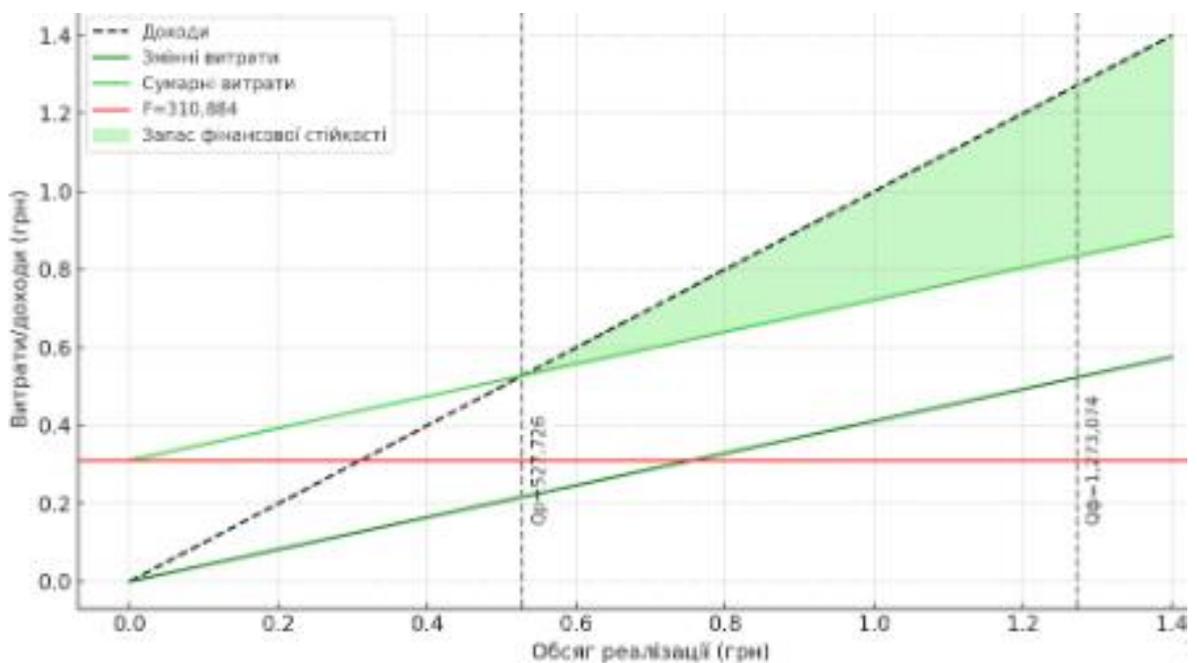

Рис. 3.4. Графічна інтерпретація результатів операційного аналізу беззбитковості ТДВ «ІнтерХім» після оптимізації операційних витрат

Отже, за умови збереження соціально важливої статті на благодійність у повному обсязі, підприємство має змогу здійснити економічно обґрунтовану оптимізацію витрат інших напрямів на загальну суму понад 13 млн грн. Ці заходи можуть бути реалізовані в межах управлінського контролю та раціоналізації внутрішніх процесів, без негативного впливу на ключові виробничі показники та суспільну місію підприємства. Зниження операційного навантаження таким чином сприятиме підвищенню прибутковості операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім».

Таким чином, у третьому розділі роботи обґрунтовано напрями підвищення ефективності операційної діяльності підприємства через виявлення резервів зростання операційного прибутку та оптимізації витрат.

Встановлено, що попри загальну тенденцію до зростання обсягів реалізації ТДВ «ІнтерХім», динаміка його валового прибутку свідчить про наявність низки внутрішніх чинників, які обмежують потенціал фінансового зростання. Проведений факторний аналіз дозволив кількісно оцінити вплив цінової політики, обсягів та структури реалізації, а також рівня і структури витрат на формування валового прибутку. Отримані результати засвідчили, що саме зростання собівартості та нераціональні структурні зрушення у витратах є основними факторами, що стримують зростання прибутковості. Таким чином, підвищення ефективності операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» має ґрунтуватися на цільовій оптимізації витрат, удосконаленні продуктової структури та зниженні вартості виробництва за рахунок впровадження ресурсозберігаючих заходів, що створює передумови для сталого фінансового розвитку в умовах конкурентного середовища.

У межах проведеного дослідження здійснено комплексну оцінку операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» із використанням CVP-аналізу, що дозволило виявити структурні диспропорції у витратах та розробити обґрунтовані заходи з підвищення фінансових результатів операційної діяльності. На основі деталізації елементів витрат було здійснено оптимізацію інших операційних витрат без зменшення соціально важливих складових, що забезпечило скорочення порогу рентабельності та зміцнення запасу фінансової стійкості. Доведено, що скорочення витрат за рахунок внутрішніх резервів без втрати функціональної ефективності сприяє зростанню прибутковості підприємства, підвищує гнучкість управлінських рішень та посилює конкурентні позиції в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати теоретичні засади аналізу операційної діяльності підприємства та сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення її ефективності в умовах сучасного ринкового середовища. На основі узагальнення теоретичних положень, комплексного аналізу фінансової звітності ТДВ «ІнтерХім» та факторного дослідження прибутковості отримано такі основні результати.

1. Визначено зміст і сутність операційної діяльності як базової складової господарської системи підприємства. Обґрунтовано, що саме операційна діяльність є джерелом основного доходу суб'єкта господарювання та визначає його фінансову стійкість і життєздатність. Встановлено, що характер операційної діяльності залежить від галузевої специфіки, масштабів виробництва та обраної організаційно-економічної моделі функціонування.

2. Розкрито порядок формування фінансових результатів операційної діяльності, класифіковано доходи та витрати, а також охарактеризовано фактори, що впливають на прибутковість. Виявлено, що фінансовий результат формується як різниця між доходами від основної діяльності та витратами на її здійснення, а його величина залежить від рівня ефективності використання ресурсів, цінової політики, ринкової кон'юнктури, витрат на енергоресурси та інші чинники внутрішнього і зовнішнього характеру.

3. Узагальнено методичні засади аналізу операційної діяльності підприємства. Особливу увагу приділено CVP-аналізу та системі директ-костинг, які дозволяють оцінити залежність фінансового результату від обсягів реалізації, структури витрат і ціноутворення. Доведено, що ці інструменти є ефективними для розробки асортиментної політики, прогнозування результатів діяльності та прийняття оперативних управлінських рішень.

4. Проведено всебічний аналіз операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім», включаючи оцінку грошових потоків, доходів, витрат, ділової активності й

рентабельності. Встановлено, що попри зростання загального обсягу реалізації, підприємство стикається з нестабільністю прибутковості, зниженням рентабельності активів і витрат, а також зменшенням грошового потоку від основної діяльності. Це свідчить про необхідність удосконалення політики управління витратами та фінансовими ресурсами.

5. Визначено внутрішні резерви підвищення прибутковості операційної діяльності ТДВ «ІнтерХім» на основі факторного аналізу. Встановлено, що ключовими стримувальними чинниками зростання прибутку є зростання собівартості продукції, нераціональна структура витрат і зміни в продуктовому портфелі. Обґрунтовано, що підвищення ефективності операційної діяльності можливе за рахунок оптимізації витрат, зниження виробничих витрат, удосконалення асортиментної політики та впровадження енергозберігаючих технологій.

6. Розроблено конкретні практичні пропозиції щодо зниження операційних витрат підприємства без втрати функціональної ефективності. Запропоновано оптимізувати інші операційні витрати, забезпечивши скорочення порогу рентабельності та зміцнення фінансової стійкості. Застосування CVP-аналізу дозволило кількісно обґрунтувати економічну доцільність запропонованих рішень та посилити аналітичне обґрунтування управлінських дій.

7. Для забезпечення сталого розвитку та підвищення фінансової результативності ТДВ «ІнтерХім» необхідно зосередитися на управлінні витратами, підвищенні ефективності використання ресурсів, оптимізації операційної діяльності та удосконаленні стратегічного планування. Реалізація запропонованих заходів дозволить підприємству посилити свої конкурентні позиції, зменшити ризики фінансової нестабільності та досягти довгострокового зростання прибутковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 18.03.2014. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Учбовий курс. К.: Ніка центр, 2009. 528 с.
5. International Accounting Standards Board. URL: <http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx>
6. Омеляненко Т. В., Осокіна А. В. Операційний менеджмент: презентаційний курс: навч. посіб. К. : КНЕУ, 2016. 197 с.
7. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Виробничий (операційний) менеджмент К. : ЦУЛ, 2005. 532 с.
8. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник. К.:КНЕУ, 2007. 352 с.
9. Белінський П.І. Менеджмент виробництва та операцій. К.: ЦУЛ, 2006. 684 с.
10. Косова Т. Д. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
11. Капінос Г. І., Бабій І. В. Операційний менеджмент. К. : Центр навчальної літератури, 2013. 352 с.
12. Короткевич О. В. Ефективність поточної господарської діяльності: структура, рівень, динаміка. Економіка і прогнозування. 2008. № 3. С. 61–70.
13. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Житомир : ПП «Рута», 2005. 480 с.

14. Slack N., Lewis M. Operations Strategy. 2nd ed. Prentice Hall, 2008. 496 p.
15. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства підручник; Київський національний торговельно-економічний ун-т. К., 2011. 513 с.
16. Короткова К.О. Виробнича та операційна діяльність: сучасні трактування сутності та співвідношення понять. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 4. С. 29-34.
17. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 488 с.
18. Біда А.А. Сутність операційної діяльності підприємств та напрями її удосконалення. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/10955/1/NRMSE2018_V3_P111-112.pdf
19. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнессередовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.
20. Тульчинська С. О., Погребняк А. Ю., Крашевська Т. О. Детермінанти ефективності операційної діяльності підприємства. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. № 26. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/287413>
21. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 2023. Volume 299. P. 749-760.
22. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–29. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>
23. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2005. 528 с.
24. Парасій-Вергуненко І. Аналіз операційної діяльності підприємства: проблеми та перспективи подальших досліджень. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2016. Вип. 2. С.107-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iacage_2016_2_14

25. Ніколаєва В. П. Оцінка ефективності управління формуванням доходів з операційної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2014. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3207>
26. Махмудов Х. З. Оцінка операційної діяльності підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 4. С. 41-46.
27. Лобов С., Нусінов В. Оцінювання ефективності операційної діяльності підприємств для різних суб'єктів оцінювання. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2014. № 38. С. 12–17.
28. Чернобай Л. І., Дума О. І. Бізнес-процеси підприємства: загальна характеристика та економічна суть. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2013. № 769. С. 125-131.
29. Onyshchenko S., Yehorycheva S., Furmanchuk O., Maslii O. Ukraine Construction Complex Innovation-Oriented Development Management. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations, 2019, P. 687–700. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_68
30. Іонін Є. Є. Обліково-аналітичні засади стратегічного фінансового планування. *Фінанси, облік, банки*. Вінниця: ДонНУ, 2017. С. 23–33.
31. Пенська І. О. Організація планування операційної діяльності на підприємствах. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8910>
32. Морщенок Т.С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 1 (01). С. 8.
33. Никифорчин М. Д. Сутність операційної ефективності підприємства в контексті сучасних економічних теорій. *Фінансовий простір*. 2017. № 4(28). С. 134–139. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/547/545>
34. Говорушко Т.А. Ефективність як економічна категорія. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/309>

35. Ігнат'єва І. А., Гавриленко Т. В. Операційна ефективність в стратегічному управлінні промисловими підприємствами. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. № 28(18). С. 56–60.
36. Кулик Н., Абрамова О., Калабухова С. Комплексний аналіз витрат операційної діяльності підприємства. *Economic Development and Cultural Change*. 2018. № 4, (July), vol. 66. P. 1016–1025.
37. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3321>
38. Gaither N. Production and Operations Management. A Problem-Solving and Decision-Making Approach. 3th edition. N.-Y.: The Dryden Press, 1986. 884 p
39. Саричев Д. О. Управління ефективністю операційної діяльності підприємств. *Стратегія економічного розвитку України*. 2012. № 30. С. 136–143.
40. Голубовський Л. Аналіз сучасних методів управління витратами. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1(26). С. 187-192.
41. Maslii O. Methodical principles of identifying threats to economic security of the state. *Economics and Region*. 2017. No. 6 (67). P. 28–34. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolNTU/3588>
42. Ткачова С.С., Іванова Т.П. Операційний менеджмент : навч. посібник Х., 2009. 243 с.
43. Іщенко Н.А. Факторний аналіз формування прибутку підприємства. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010, № 17. URL : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf
44. Парасій-Вергуненко І. Аналіз операційної діяльності підприємства: проблеми та перспективи подальших досліджень. *Міжнародний науковий журнал*. Випуск 2. 2020. URL: http://sophus.at.ua/IA_2020_2/12_parasij-vergunenko_irina_analiz_operacijnoji_di.pdf
45. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник*

Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 6. Том 1. С. 249-258.

46. Архіпов Н. М. Управління ефективністю операційної діяльності підприємства роздрібною торгівлі : дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2019. 208 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/Mg==/3bfaacdda3191daf9ae49388890bf830.pdf>

47. Михайловська О.В. Операційний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2008. 550 с.

48. Осокіна А. В., Чичкан-Хліповка Ю. М., Теоретико-прикладні аспекти управління операційною ефективністю підприємства. *Чернігівський науковий часопис. Серія 1. Економіка і управління*. 2015. № 1 (6). С. 46–56.

49. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk V. The Impact of the External Environment on the Economic Security of Ukrainian Business. *Economics and Region*. 2020. 1(76). P. 22-29. [https://doi.org/10.26906/EiR.2020.1\(76\).1914](https://doi.org/10.26906/EiR.2020.1(76).1914)

50. Офіційний сайт ТДВ «ІнтерХім». URL: <https://interchem.ua/>

51. Омеляненко Т.В. Виробнича стратегія підприємства : монографія. К. : КНЕУ, 2013. 277 с.

52. Правдюк Н. Л. Рентабельність операційної діяльності: обліковоаналітичний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 12. С. 124-141. URL : <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/wk6jACGvCJYhZr4qjw76.pdf>

53. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.

54. Сидорченко Т. Ф., Гавриш А. Є. Резерви зростання доходу підприємства від операційної діяльності. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2018, № 23. URL : <http://globalnational.in.ua/archive/23-2018/59.pdf>

55. Крючко Л. С., Бережко Я. В., Семиліт І. В. Використання операційного левериджу в управлінні прибутком підприємства. Інвестиції: практика та досвід: ТОВ «ДКС-центр». 2016, № 7. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2016/12.pdf